

Nizar Kabbani

BEN BEYRUT

BİR KENTİN GÜNLÜKLERİ

Türkçesi: İbrahim DEMİRCİ

Hece Yayınları

Özgün Adı:

Yevmiyyâtü Medine Kâne İsmuhû Beyrut

Birinci Basım: Mayıs 1999

Ben Beyrut.

Adı Beyrut olan bir kent.

Günlüklerimi yazıyor ve intihar etmeden Önce size gönderiyorum.

Bu, kalkıştığım beşinci intihar.

İlk dördünde, son anda kurtardılar beni; içtiğim De-mol hafif gelmişti çünkü. Aralarında bedevî/aşiretlerin bulunduğu kabileler ölmemem gerektiği üzerinde birleşmişlerdi çünkü. Ama bu kez Ölümüm yaklaştı. Çünkü satın aldığım Demol bir kenti öldürmeye yeter. Bana zehri satan nöbetçi eczacı öyle söyledi; bir de adını anmamamı istedi benden. Çünkü kendisi tarafsız bölgede duruyor, oysa Demol'le ölenlerin hepsi hizipçi. Ve onun dostları...

Hizipçi Demol Beyrut denizini dolduruyor. Büyük küçük balıkları öldürüyor. Gemileri batırıyor. Duygu-

ların bekâretine tecavüz ediyor. Denizde yüzen çocukları yutuyor birer birer...

Dünya gazetelerinde ömrünün otuzuncu yılında intihar etmiş bir kadının haberini okursanız bilin ki canına kıyan o kadın benim. Beyrut'

8

Ben Beyrut.

Uygar olduğumu sanırdım. Şimdi anlıyorum ki uygarlıktan söz edecek son kişi benim. Bilgisizlik ve ümmîlik ormanındaki biricik eğitilmiş olduğumu sanırdım. Olanlar gösteriyor ki tüm okullardan kovulmuş tek câhil benmişim.

Dünyanın bir yüzünü oluşturmakla, dünyaya bilgi kandilleri yakmakla, akıl kentleri kurmakla övünür-düm. Olup bitenler gösteriyor ki bütün dünya Lübnan'ın aklından yararlanmış. Ve Lübnan akılsız kalmıştır.

Ben Beyrut.

Size itiraf ediyorum -siz her kadına itiraf etmezsiniz-o hayatımdaki gerçek sevgi değildi. Gerçek erkek değildi. Tüm ilgilerim rüzgârlı, kırılmalı, gelgeç oldu.

Tanıdığım erkeklerin hepsi, üzerlerine bahis tuttuğum atlardı. Kazanan attan başkasını seçmezdim.

Tanıdıklarımın tümü iş adamları, banka müdürleri, büyük şirketlerin yönetim kurulu üyeleri İdiler, sık sık yolculuğa çıkarlardı, bundan dolayı onlarla birlikteyken çok rahattım.

Kimseyle uzun ve romantik ilişkiler kurmaya vaktim olmadı. Limanların kadınıyım ben. Limanlar kalıcı ilişkiler için güven vermez doğal olarak; bir gemiyi uğurlar, bir gemiyi karşılar, anı defterini saklamayı asla düşünmez.

10

Ben Beyrut.

Bir erkek için tuttuğumu anımsamıyorum veya bir erkeğe ağladığımı yahut bir erkeğe sevda mektubu ya da aşk şiiri yazdığımı.

Sevda mektupları boş sözlerdir. Aşk şiirleri toyluk, gevezelik, vakit kaybı. Hele benim gibi dolu bir kadın için, gerçekçi bir kadın için.

Kadınlar niçin şiirle ilgilensin? Niçin bir büyücünün sesine, bir kâhinin sesine teslim olur gibi, şiirin sesine bağlansın? Niçin onunla sürmelenip onunla kokulansın; önüne mumlar, adaklar, kurbanlar sunsun?

Ben şahsen şiire karşıyım; onun etkisine, egemenliğine karşıyım. Çünkü ben pratik ve güçlü bir kadınıyım; şiirin iradem üzerinde Rasputin'in kadın akılları üzerine kurduğu egemenlik gibi bir egemenlik kurmasını kabul edemem.

11

Benim gibi pratik bir kadın, sorunlarının çözümü için şiire sığınmaz. O telefonun almacını kaldırıp erkeğe istediği şeyi söyler: Ol der ve olur.

Sevgisiz, şefkatsiz ve şiirsiz otuz yıldan sonra kendimi yalnız kalmış hissediyorum. Bütün buharlı gemiler gitti. Bütün atlar kocadı. Aradığım telefonların hiçbirisi cevap vermiyor.

12

Kozamın içinde ipekböceği gibi uyuyorum.

Kireçli kalın kabuğumun içinde bir deniz hayvanı gibi uyuyorum.

Ne sesler ulaşıyor bana, ne haykırışlar.

Ne tarih ulaşıyor bana, ne yangınların dili buluyor beni. Sarsak Çarşısı yanıyor.

Nerde bu Sarsak Çarşısı? Ben orayı bilmiyorum. Ben tüm giysilerimi Clemanceau Caddesi'nin yahut El-Hamra'nın Boutique'lerinden alırım.

El-Laazariyye binası yanıyor. Küçük kitapçılarında okul ve halk kitaplarının satıldığı yapı yanıyor. Bası-mevleri yanıyor. Yayınevi yanıyor. Arap Yayınevi burada mıydı? Arap Yazarları, Arap Kitapları var mıydı burada? Doğrusu ben GalUmard'dan, Hachette'den ve Seuil'den başka yayıncı işitmedim.

Nuriye Pazarı yanıyor. İlk kez işitiyorum. Nuriye

13

Pazarı'nda -anladığıma göre- yoksul kimselere, halk işi fiyatlarla sebze satılmış. Paris'teki 'Halle' gibi bir ne-
vi.

Niçin hüznüleneyim Nuriye Pazarı için? Benim onunla işim yok ki. Ben otomobilimi her cumartesi herhangi bir süpermarketin önünde durdururum. Arabayı dondurulmuş sebzelerle, Arjantin'den gelme etlerle, Fransız peynirleriyle, İtalyan konserveleriyle doldururum.

Yoksullar da niçin benim yaptığımı yapıp süpermar-kete gitmiyorlar?

Tüm sebzeler permanganatla korunmuş. Tüm meyveler selofan torbalara sarılmış. Üstelik arabaları koymanıza olanak sağlayan özel yerler var!

Yoksullar niçin Nuriye Pazarı için ağlıyorlar?

Şaşıtm kaldım.

14

Ben Beyrut.

Kadmos'un tutkuya ve güzel modellere yerleşmiş Akdenizli bir kahraman ve iyiliğin ve sevginin öncülerinden Lübnanlı bir öncü olduğunu sanırdım.

Ama torunlarının yaptıkları, düşlerimi kırdı; hayalimdeki ışığa bürünmüş suretini söndürdü. Böylece Kadmos, soylu tarihsel konumundan, kahraman niteliklerinden sıyrılıyor; bir avcıya, bir hayduta, bir gulya-baniye dönüşüyor.

15

Ben Beyrut.

Yüzüklerini, bileziklerini, gerdanlıklarını suda yitiren su kraliçesi...

Ben Akdeniz'in ayak altına düşen incisi...

Ben mitolojinin civa ile zehirlenmiş mavi balığı...

Ben; ilencin, şeytanların, korsanların; denizcilerini boğazlamak, hazinelerini yağmalamak üzere kovaladığı gemi...

Ben particiliğin kazurat kanallarında yüzerken boğulup Ölen suçsuz kız çocuğu...

Ben yavrularına fırından bir kilo ekmek alırken belinden hançerlediğiniz Şems (Güneş).

Ben Beyrut. Sizin mermi şeridiyle, ahşap tabutla, ölüm ilanı ile değiş tokuş ettiğiniz, hak etmediğini? sevgi şiiri...

Ben Beyrut.

Arkeoloji ve kazı kitapları beni de Sodom'u, Ammu-riye'yi, Pompei'yi, Agadir'i, Hiroşima'yı andığı gibi anacak. Allah'ın "pişmiş taşlar atan ebabil kuşları" gönderdiği öteki kentler gibi.

Gelecek tarihçiler Lübnan Masadası'ndan, Yahudi Masadası'ndan söz ettikleri gibi söz edecekler. Bu Yahudi halkının temel bireşimine katılan intihar ukdesi-dir; onunla kendini çökertmeye, toplu ölüm deneyimine girmeye kalkışır.

Ben Beyrut... Gözyaşlarını sel etmiş gemilerin, kumlarına ölümün aşağıdaki şiiri yazdığı kıyının hatırladığı terk edilmiş liman:

"Bin dokuz yüz yetmiş beş yılıydı. Akdeniz'in omzuna güzel bir kadın uzanmıştı. Adı Beyrut'tu. Ailesi oybirliği ile onu particilik benziniyle yakmaya; benzersiz bir barbarlık ve vahşet töreninde küllerini denize savurmaya karar vermişti."

16

17

Ben Beyrut...

İlk çocukluğumdan beri, Fenikeli olduğuma inandırdılar beni.

Farazdak'tan, İmrulkays'tan, Cerir'den korkuttular beni.

Çocukluğumdan beri bana amcaoğullarımın Virgile, Dante, Racine, Victor Hugo olduğunu söylediler ve bir kızın amcaoğullarıyla evlenmesi aile geleneklerinden-di.

Çocukluğumdan beri, denizlerin kızı olduğumu; dedelerimin Malta'da, Sardunya'da, Marsilya'da, Rodos'ta, Kıbrıs'ta, Arvad'*da gömülü olduğunu yerleştirdiler kafama.

Deniz öyküleriyle, deniz kulüpçüleriyle kafamı ütüler.

Öyle ki, Akdeniz'den geçen her balık kendini aile bireylerinden sayar oldu. Karaya çıkan her kumral deniz-

18

ciyi nişanlım saydım.

Çöle gelince kumamdı o benim.

Ürünleri de hurma, Arap yağı, koyun yünü, acı kahve, çakıl taşları boyunca yürüyen uzun uzun şiirler...

Bu, petrolden önceydi. Petrolden sonraysa, duygularım petrosüleşti, yaklaşımlarım çölsüleşti. Son hatıra fotoğrafımda kefiyem ve agelim bile var.

Eski nişanlıma, nişanı bozduğumu, çünkü deniz yaşamının bana uygun olmadığını, balık etinin bende alerjiye yol açtığını bildirdiğim mektubu göndereli kaç yıl oldu.

Ailem elbette kumral Avrupalıyla nişanı bozmamı uygun bulmadı ama benliklerinin derinliklerinde yeni petrolcü aşkıma da karşı çıkmadılar.

*Arvad, Doğu Akdeniz'de Suriye Adası. Fenikeliler Ara-dos dermiş.(ç.n.)

19

10

Kitapçılara uğramıyorum. Yalnızca siyaset adamlarıyla, ünlü sosyete yıldızlarıyla birlikte resmimin yayınlandığı Lübnan dergilerini alıyorum.

Siyasal kültürüm sıfır. Nasıl sıfır olmasın ki, bu ülkedeki tüm siyaset adamları dostlarım ve evimden çıkmıyorlar.

Kitaplar keyif vermiyor bana.

Hayatımda okuduğum en değerli kitap: Çek Defteri...

Bu söz, düşler prensiyle hasır üstünde birlikte uyumayı kabul eden düşçüleri şaşırtmasın.

Ben o tür biri değilim. Bir erkekle hasır üstünde se-vişemem, onunla yerde zeytin ekmek yiyemem.

Paris'te Maxim's lokantasında, Beyrut'ta Vandöme ve Saint-George otelinde yemek yemeyen sevgi, kansızlıktan ölür.

Benim kasıntılı, narsisist, kaprisli bir kadın olduğum-

20

mu, Beyrut snobizminin beni öldürdüğünü söylüyorlar.

Bu doğru olabilir. Ama yeryüzünde kasıntılı olmayan kadın var mı hiç, kaprisli olmayan kadın var mı hiç şu yeryüzünde?

Snobizme gelince, o Lübnan'ın tarihsel düğümüdür; adımla, yürüyüşümle, gözlerimin rengiyle birlikte miras aldım onu ben.

Biliyorum, bu bir yanlış; biliyorum içimin derinliklerinde yaşamım bir dipnot, ben nesnelerin yüzeyinde bir saman çöpü gibi yayılıyorum. Biliyorum taşıdığım çek defteri, beni iflâstan ve düşüşten koruyacak kutsal bir kitap değil.

Burjuvalığının esaslı olmadığını farkındayım. Ama otuz yıl sonra, beni tarihsel düğümlerimden kim kurtarabilir?

Buna kimin gücü yeter?

21

11 ,

Ben Beyrut...

Ateş suyuyla yakılmadan, bıçaklarla kazınmadan Önceki eski yüzümü tanıyor musunuz?

Tanımiyorsanız herhangi bir dünya ansiklopedisinin B maddesinde adımlı arayınız.

Çocukluğuma ait bir resim bulacaksınız orada, yüzümün bıçaklarla kazınışmdan, asitle yakılışından önceye ait. Kırklı yıllarda çekilmiş bir resimdir o. Denizimin Magdalena'nın gözyaşı gibi saf, bahçelerimin tatlı mı tatlı olduğu, dağlarımın karla örtüldüğü, balıklarımın avcılarının ağlarına sevgiyle davrandığı, portakal çiçeklerimin kokusunun Kıbrıs adasının burnuna ulaştığı; kiraz ağaçlarımın bolluk mevsimlerinde yıldızlara: Çocuklarını çocuklarım biliyorum; birbirlerine öyle benziyorlar ki yıldızlarınla kirazlarımı ayırt edemiyorum, dediği bir günde.

22

12

...Sonra kül devri geldi...

Haydutların, kan dökücülerin devri. Asalakların, anarşistlerin devri. Çılgınlığın ve çılgınların devri.

Kuşların gökyüzüne, bulutun yağmura, denizin balıklara, elmanın sağ yanağının sol yanağına, üst dudağın alt dudağına, Feyruz'un sesinin Feyruz'a karşıt olduğu devir geldi.

Güneşim denize düştü işte. Sarhoşlardan birinin suya attığı boş bir rakı şişesi gibi.

Dünya gazetelerinde otuz yaşlarında bir kadının cesedini dalgaların kıyının kumlarına attığına dair bir haber okursanız bilin ki canına kıyan o kadın benim. Beyrut...

23

Ben Beyrut...

Yakında öleceğimi bile bile niçin günlük yazdığımı bana sormak içinizden geçiyor olmalı.

Basitçe şunu diyebilirim size: Birincisi, içimi rahatlatmak İçin yazıyorum; ikincisi aforoz kapısına karşı itiraf olsun diye; üçüncüsü, benim gibi düşünen, benim gibi davranan, benim gibi sığ mı sığ yaşayan öteki kentler okusun diye...

24

14

Ben Beyrut.

Gözlerimi dünyaya açtığımdan beri özgürlüğümü verdiler bana.

Arap dünyasında üniversiteye giren, mayo giyen, erkeklerle konuşan, benliğini keşfeden, bedenini keşfeden ilk genç kız ben oldum.

Ancak özgürlüğü kavrayışım papağanca, bencil, spekülâtif ve kategorik bir kavrayıştır.

Aynada kendi yüzümden başka şey görmedim. Dünyanın sorunları, Arap bölgesinin sorunları, uğraştırmadı beni. Tek derdim güzel kalmaktı; güzelliğimin ömür boyu saygın ve turistik kalmamı sağlamasıydı.

İşin başında çok kazandığımı, geceleri sabahladığımı, dans ettiğimi, çok güldüğümü size itiraf etmeliyim. Kraliçeler gibi yaşadım. Giysilerim dünya modaevle-rinde yapıliyordu. Fransız stîlistler vücudumun Ölçülerini almak için Paris'ten Beyrut'a uçuyorlardı. Arap

25

âşıklarım köşklerinin, dağ evlerinin, arabalarının anahtarlarını ayaklarımın altına atıyorlardı. Hem de ağlayarak. ..

Ama bir gün ağlama sırası bana geldi. İtiraf saati geldi.

Ellilerde psikolojik, toplumsal, siyasal değişimlerin işaretçisi devrimler Arap ülkelerini sarsmaya başladığında ben onlarla alay etmişim.

Evet, size itiraf ediyorum; onlarla alay ettim ve olanları düşüncesiz ve toy birinin işleri gibi,yorumladım. Yeryüzünde ezilenlerin yükselen güneşini görmemek için, seslerini duymamak için perdelerimi kapattım.

Yetmişlerde uyandığımda yeryüzünün ezilenlerini odamın pencerelerine arşıdır, yatağımın altından çıkar buldum.

Bana evde, okulda, üniversitede öğrettikleri Özgürlüğün Lübnan'da 'High Society' dedikleri yüzde beşin özgürlüğü olduğunu kavradım. Tereyağı, havyar yiyen, Lamborghini'ye, Maserati'ye binen kesimin özgürlüğü. Kalan yüzde doksan beşi de Lübnan halkı oluşturuyor.

26

15

Akdeniz'e ne oldu bu yaz?

Niçin huyu değişti?

Neden sinirli, hırçın, vahşi dalgalı oldu?

Onun kolları arasında geçen çocukluğumu çok iyi anımsıyorum.

İnce, yumuşak, acıyan, çocukları seven, onları tunç omuzlarına alan, onlara ilk yüzmeye derslerini veren, dondurma ve baharatlı çörekler alıveren bir denizdi.

Ah, böyle konuşması kibar, sözü şairane kaç deniz vardır? Öyle ki bize yazdığı tüm mektupları mavi kâğıda yazar, mavi gözyaşlarıyla yıkardı.

Sonra değişmeye başladı bu denizin huyları.

Erincin, esenliğin deniziyken, suçun ve suçlandırmanın denizi oldu.

Aşıkların, avcılarının ve şairlerin deniziyken, katillerin ve kan içicilerin denizi oldu.

Nedir bu denizin başına gelen?

27

Tanıdığımız denizden farklı ikinci bir deniz oldu. Düşünceli bir deniz oldu. •

Beyrut denizi yirmi yılı hiç düşünmeden geçirmişti. Mevsimler boyu Aynulmuraysa kıyısında yahut Evzâî kumlarında mayoyla oturmuş, balık avlamış, boynuna gümüş zincir takmış, soğuk bira içmişti. Ekvator ormanı gibi yoğun kıllı göğsünü İskandinav bayan turist kabilelerine açmıştı.

Belki işler yoluna girer, payına bir şey düşerdi.

Niçin Beyrut denizi bu turistik rahat görevini bıraktı da düşünmeye başladı?

Bu denizin dili de değişti. Siyasal bir deniz oldu. Dalgaları çeşitli yaklaşımlara ve ideolojilere dönüştü. Sayda'nın, Trablus'un ve Ukar'ın dalgaları, solcu ve sosyalist partilere katıldı. Cunye'nin, Cubeyl'in dalga-larıysa liberal sağı seçti. İş partisel yaklaşım sınırların-da durmadı. Dalgalar silahlı milislere eklendi. Denizin istiridyeleri, midyeleri, salyangozları içine silâh saklanmaya başlandı. Öyle ki sahilin suları cephanelik oldu. Lübnanlı avcının tuttuğu her balık, elinde 500 mermi, belinde yarım deste el bombası, savaş giysisiyle çıkıyordu.

Bunun içindir ki, o günden beri balık satın almamaya, evime balık sokmamaya karar verdim. Lübnan sularında bulunan her balık silâhlı bir balık oluyordu çünkü.

16

Bu sabah gerçekten hüzünlüyüm.

Evin hizmetçisi kadın, füzelerden birine ait parçaların misafir odasının penceresini yıktığını, üzerine titrediğim tarihsel bibloların bir kısmını telef ettiğini haber verdi bana.

Londra'nın, Paris'in, Kahire'nin mezatlarından pahalı mücevherler gibi topladığım değerli armağanların uğradığı yıkımı görmek için yatağımdan deli gibi fırladım.

Benzeri ancak müzelerde ve Osmanlı saraylarında görülebilecek lacivert opalin takımını hatırlıyor musunuz?

Kral Faruk'un kovuluşundan sonra Âfcdin Kasrı'ndan satın aldığım nâdir Fransız abanoz setini hatırlıyor musunuz?

Dünya çapında bir uzmanın bir milyon dolar değer biçtiği özgün Cezanne tablosunu hatırlıyor musunuz?

28

29

Koyu yeşil kök boya Goblen seccadeyi hatırlıyor musunuz ki Ondördüncü Louis'nin Versailles sarayındaydı?

Gerçek bir felâketi uğradığım. Felâket, ömrüm boyunca topladığım her şeyi bir gecede yok etti.

Karşımda böyle uğursuz uğursuz durmayın.

Mumdan heykeller gibi suskun suskun durmayın.

Kımıldayın. Bir uzman çağırın. Ortopedi uzmanı bir doktor çağırın.

Opalin... Opalin... Opalin...

Ey tüm kızlardan ve oğullardan daha değerli olan...

30

17

Uzunçarşı yangını kalbimi yaktı.

Büyüye bürünmüş dükkânlarını yiyen ateş beni de yaktı. Dişiliğimin tarihinden bir parçaydı o. Onun yanışı dişiliğimin yanışıdır.

Biz kadınların çarşısıydı o. Güzelliğimizin yapıcısıydı o, işvemizi biçimlendirendi, velinimetimizdi.

Elli yıldır hizmetimizdeydi Uzunçarşı.

Bizden biri oraya girince onu düzeltir, onarır, parlatır; kısa boyluysa uzunlaştırır, dağınıksa toparlar, par-çalanmışsa bütünleştirirdi.

Nişanına, düğününe yahut alışverişine Uzunçarşı'nın elinin değmediği herhangi bir kadın var mıdır?

Herhangi bir kadın var mıdır ki bir erkeği boynundan, kalbinden yahut cüzdanından yakalamak istesin de Uzunçarşı ile ilişkisi olmasın?

Arap dünyasında herhangi bir erkek var mıdır ki, Beyrut'a resmî ve âcil bir görevle de gelse, karısı ona

31

yolculuk öncesinde Uzunçarşı'nın haritasını vermemiş olsun?

Artık nereye gidelim ey Uzunçarşı?

Senden iyi kim anlar kişiliğimizi?

Senden iyi kim örter kuşkularımızı, zayıf yanlarımızı?

Senden başka ne varsa, yansın ey sevgilim.

Köyler, otlaklar, fabrikalar, ağaçlar, ormanlar, kulübeler, mahalleler, seyyar satıcılar, okullar, hastaneler, gazeteler, matbaalar, kitaplar yansın.

Her şey yansın. Sen yanma, sen yanma!

Ey şıklığımızın azizi! Ey bize ipek, süs, koku veren!

Ey zamanların dönüşümünden bizi koruyan!

Ey yalancı şahit!

Ey Uzunçarşı...

32

18

İşte lânetli Karl Marks... Kim izin verdi Lübnan'a gelmesine?

Hangi Lübnan konsolosluğu giriş vizesi verdi ona?

Niçin kontrol etmediler çantalarını havaalanı gümrüğünde?

Bu lânetli Karl Marks evimizi yıktı, kadınlarımızı dul koydu, çocuklarımızı yetim kıldı. Lübnan toplumunun tarihsel bağlarını kopardı.

Onu asla sevemem. Asla sevemem onu.

Bir gün onu Burç/Kale meydanında halk lokantalarından birinde fasulye yerken görmüşler. Sıradan insanlarla konuşuyormuş, onlara broşürler ve inanca ilişkin kitaplar dağıtıyormuş.

Bu adamın öteki turistler gibi bîr turist olmadığını anladım. O yıkıcı bir plânı gerçekleştirmeye; gözü kaşa karşı, ayağı başa karşı Bistat tüccarını El-Hamra Caddesi tüccarına karşı, teneke evleri alüminyum evlere karşı

33

kışkırtmaya gelmişti.

Allah'ın yarattıklarına neden karışıyor Karl Marks? Neden tanrısal gidişi değiştirmeye kalkışıyor?

Geceyi ve gündüzü yarattığı gibi yoksulluğu ve varıllığı yaratan da Allah'tır. Acıbakla ve sanleblebi yiyenleri yaratan da O'dur; havyar ve şatobriyan yiyenleri, Napolyon konyağı içenleri de.

Eşekleri yaratan da, Rolse Royce arabaları yaratan da aynı Allah. Örme pabuçları yaratan da, Pierre Cardin mallarını yaratan da O. Hasır üzerine doğan çocukları yaratan da O, moket üzerine doğan çocuklar yaratan da.

Gözyaşılarını içenleri yaratan da Cdur, İvian ve Vi-chy sularını içenleri de.

Lânetli Kari Marks, Beyrut'a gelmeden önce hayat yağ ile bal idi. Herkes Allah'ın verdiği kismete razıydı.

Yoksullar yoksulluklarına razı, varsıllar varsıllıklarına razıydı. Başlar ve ayaklar birbirleriyle geçiniyor ve Lübnan mucizesine inanıyorlardı.

Karl Marks bizi şereflendirdikten; seyyar satıcıların, inşaat işçilerinin, liman hamallarının, servis şoförlerinin, sakız ve piyango bileti satıcılarının dostu olduktan sonra; işçi sendikalarına, öğrenci birliklerine üye olduktan sonra her şey sarsılmaya başladı. Ayaklar, düşük insanlık koşullarının değişmesini istemeye başladı.

Öfke patladı. Mazlumlar zulümlerden Allah'ın sorumlu olmadığını kavradılar. İnsana zulmeden, derisini yüzüp yiyen yine İnsandı.

Havyar ve şatobriyan yiyenlerin ortaya çıkması için Beyrut'un yanması zorunluydu. Yoksulluk kâfirdi. Açlık kâfirdi. Hastalık kâfirdi. İnsan aç kaldığı zaman dişlerini ayın etine bile geçirirdi.

34

19

Niçin Lübnan'ı Monaco Prensi gibi mutlu bırakmadılar? Monaco Prensi en üstün modeldir. O dünyanın en ünlü işsizidir. Mağara adamlarının çağdaş örneğidir o.

Monaco Prensinin Avrupa Ortak Pazarı'na, NA-TO'ya, Varşova Paketi'ne ilişkin herhangi bir fikri yoktur. O doların inşisine, sterlinin düşüşüne, Nikson'un devrilmesine dair hiçbir şey bilmez.

Herhangi bir gazetenin ortağı değildir o. Televizyonda Muhammed Ali Clay'in maçlarını, çizgi filmleri izler sadece. Agatha Christie romanlarından başka bir şey okumaz.

Yönetim görevi anayasada yazılıdır. Kİ bu, eşi Grece Kelly'nin göğsüne yaslanmaktır. Evde uzun oturur. Elbiselerini giyerken yiğitleşiyorsa, çocuklarını okula götürmek içindir. Yahut Monte-Carlo Casinosu'na yeni gelmiş bir rulet makinesini karısının huzuruna takdim

35

etmek için.

Bana bu karikatür prensliğin, su yüzeyindeki mantarı andırdığını söyleyebilirsiniz. istediğiniz adı verin ona. Şişe... Mantar... Onun simgesel bir prenslik olduğu görüşümü değiştirmeyeceğim. Herhangi bir düşünce uyandırmaz. Füzelerin, RPG'nin, havan topu mermilerinin sesleriyle bile uyanmaz.

Ülkenin prensi, karısı Grece Kelly'nin gözlerine tüm dosyalarını, kayıtlarını, anahtarlarını, mühürlerini bırakır bırakmaz devlet dükkânını kapatır.

36

20

Feyruz zamanla bir silâh tâdresine dönüşür mü?

Altı aydan beri çeşit çeşit çiçeklerle dolu arabası Beyrut caddelerini, dağ yollarını dolaşıyor ünleyerek:

Kimdir o sevginin beyaz gülünü satın alan?

Gardenyanın arılığını, yaseminin duruluğunu satın alan kim?

Feyruz'u Picadilly tiyatrosundaki gösterilerine götürmek için karaborsadan andaçlar satın alan zebanileri, bugün onun elinden bir tek gardenya çiçeği almayı bile reddediyorlar.

Feyruz bir silah tâciresine dönüşüyor bugün. Öyleyse Lübnan'a selam olsun!

37

21

Lübnan değerli resimler, masal motifleri taşıyan yeşil bir Kaşan seccadesi. Allah onu teceliî saatlerinden bir saatte resmetti ve ne güzel resmetti.

Ama zümrüt renkli güzel seccadenin üzerinde oturanlar seccadenin değerini -çok yazık- bilmiyorlar, onun sanatsal ve tarihsel değerine ilişkin hiçbir fikre sahip değiller.

Seccadenin üzerinde birbirlerini boğazlıyorlar ve fıstıkiye kan kızılı karışıyor. Öyle ki en yetkili uzman bile seccadenin asıl rengini bilmemekte mazur görülebilir.

Onlar, üstünde saldırgan, vahşi, öldürücü bir savaşa tutuşuyorlar, ellerindeki silahlardan daha tehlikeli öldürmelere girişiyorlar. Öyle ki kurşun, füze ve bomba delikleri, üzerindeki nakışlardan daha çok oluyor.

Mülkiyet ve miras konusunda anlaşıyorlar. Birincisi, ortasını istiyor. İkincisi kenarlarını istiyor. Üçüncü-

38

sü püsküllerine hayran kalıyor. Dördüncüsü cebinden bir makas çıkarıyor. Sorunu çözmek için onu bir kalıp peynir gibi eşit parçalara ayırmakla tehdit ediyor.

Ben sormak istiyorum; öldürüşenlerin ne kazancı olacak sonunda, parçalanmış, makaslanmış, yakılmış bir seccadeden?

Bir milyon kurşunla delinmiş bir seccadeyi kazanan, ne yarar sağlar?

Ailenin tüm bireyleri, neden otu ve çiçekleri bol, meyveleri sarkan, ırmakları akan bu seccadeye oturmazlar; semavî bir sevgi ve dünyevî bir adalet çerçevesinde yaşamazlar?

Herkesi alır bu seccade; herkesi sarmaya, herkesi mutlu etmeye yeter. Lübnanlıların tarihsel miraslarından, uluslarından kalan, sahip oldukları son şey bu seccade.

Şimdi seccadeye kibrit çöpleri atanlar, üzerinde sigaralarını söndürenler, aslında sigaralarını uyuyan bir kız çocuğunun gözlerinde söndürüyorlar.

39

22

Lübnan üniversitelerinin mezunları neredeler? Denizin büyük balıkları mı yedi onları, yoksa dipler-deki periler mi kaptı onları da, sualtı mağaralarında zorla eş yaptılar kendilerine? Onlardan ne bir haber geldi, ne bir haberci.

Allah'ın tüm ülkelerinde aydınlar, gelişime ve değişime sahip çıkan savaşı öncülerdir. Lübnan hariç... Çünkü Lübnan aydınları, kışlık giysiler gibi naftaline bulanmışlardır. 1882 yılından bugüne üniversitelerimiz her yıl binlerce mezun boşalttı, sardalye balığı bolluğuyla kıyıya attı onları.

Aydın sardalye artık nereye gidiyor günümüzde?

Nasıl buharlaşıyor? Nasıl gizleniyor? Suda tuzun eridiği gibi nasıl eriyor?

Hukukçular, mühendisler, tabipler; kimya, atom, fizik, ekonomi politik, iş idaresi, pedagoji, psikoloji, sosyoloji, istatistik bilginleri, Lübnan'daki yedi felsefe sü-

40

tununun artıkları, hangi bilinmez kuyunun dibinde saklanıyorlar?

Mezuniyetten sonra ülkelerinin siyasal yaşamından niçin çekiliyorlar, kabuklarına çekilen kaplumbağalar gibi?

Niçin katılmıyorlar yurtlarını kurmaya? Niçin onun doğumuyla, eğitimiyle, yöndendirilmesiyle, ona bedensel ve ruhsal yardımla ilgili bir görüşleri olmuyor?

Niçin onların ülkenin yönetim biçimiyle ilgili, yöneticilerin yeterliliğiyle ilgili bir görüşleri olmuyor?

Niçin ülkenin bugünü ve geleceği hakkında bir görüşleri yok?

Niçin yanlış protesto için ellerini kaldırmıyorlar?

Niçin programa, plana, geleceğe ilişkin açık bir go-rüşe sahip muhalif bir siyasal parti kurmuyorlar?

Niçin suskun yahut konuşma özürü azınlığa -tavşanlar gibi- katılıyorlar?

Lübnanlı aydının aklı, yarılmış bir akıldır; otuz yıldır sahnelenip duran oyunu izliyor. Sonra uyumak üzere evine gidiyor.

Bu aydın aklı üç temel hastalık taşıyor: Bencillik, ilgisizlik, korkaklık.

Lübnanlı aydın aklı bencildir; anlık çıkarından, servet toplamak için en hızlı pratik yoldan başka bir şey düşünmez.

Onu "Büyüklerin Salonu"na "profesör", "hakim" yahut "maître" unvanına bürünmüş, girerken görebilirsiniz.

O ilgisizdir. Olaylarla ilgilenmez, onları tartışmaz, eleştirmez; bir şey veya kişi hakkında görüş sahibi ol-

41

mamaya tutkundur hep. Kendisini görevinde, uğraşında, ticaretinde, malında mülkünde sıkıntıya düşürecek herhangi bir söz sarf etmemeye tutkundur.

Sonra korkaktır o. Çünkü Lübnan'ın siyasal yaşamının kabileci, aileci, sınıfçı, aşiretçi esaslara dayandığını ve öyle kalacağını düşünür. Bundan dolayı düzenin çehresini ve biçimini değiştirmek isteyen her reform hareketi, başarısızlığa mahkûmdur. Tıpkı düzenin yapısını değiştirmeye, ailesei ve sınıfsal ayrıcalıkları kırmaya kalkışan devrimci ilerici aydının büyük ahtapotun kolları arasına düşüp boğularak ölmeye mahkum oluşu gibi.

Bu durumda niçin kafa yormalı? Boğayla toslaşmak neye yarar?

42

23

Elma imparatorluğuydu Lübnan. Cerrah'ın çarmıhı oldu.

Üzümün, yeşil bademin, dağ kekiğinin, incir kuşlarının yurduydu.

Şizofrenlerin, komplekslilerin, sadistlerin yurdu oldu.

Her portakalında güneş eğleşirdi. (Ulusal Turizm komitesinin broşürlerinde söylendiği gibi.) Bugünse portakalı soymaya başlayınca parmaklarımıza boğazlanmış çocuğun kanı akıyor.

Elmanın kabuğunu soyarken karşınıza kimliği meçhul bir cinayet kurbanı çıkıyor içinden.

Lübnan, zecel, karradi, muannâ, micvez, debke, mi-cena, atâbâ* yurdu idi.
Avf'ın (Aslan'ın) yurduydu; Kalaşnikof'un Simo-nof'un, Diktoryof un tüm hövf/korku türevlerinin yurdu

43

oldu.

Kırkılı yıllarda kamış taşıyan pençeler kendini general sanırdı. Hıyar soymak için bıçak taşıyan, kendini Rommel, Montgomery* yahut Napolyon sanırdı.

Bugün Lübnanlı, ceketinin altına nükleer başlıklı Pershing füzesi yerleştiriyor ve onunla üstü açık son model Amerikan arabalarından birini ele geçirmekle övünüyor.

Güvercinin çakala dönüşmesinin, ceylânın timsaha dönüşmesinin, beyaz pelikanın gergedana dönüşmesinin genetik bilimindeki yorumu nedir?

Biyoloji yahut türlerin gelişimi biliminde Lübnanlının şiir yazma aşamasından Ölüm listeleri yazma aşamasına geçişini haklı çıkaracak ne vardır?

Ataların bilimlerinde Lübnanlının zahlâvi rakısı İçme aşamasından kan içme aşamasına geçişini haklı çıkaracak ne vardır?

Elma yetiştirme aşamasından can alma aşamasına? Balık avı aşamasından insan avı aşamasına? Sonra var mıdır psikolojide Freud'un keşfetmediği bir kompleks ki yakalanana, kahve fincanından bir yudum içer gibi kolayca babasını, annesini, karısını, çocuklarını yakmaya yöneltsin?

'Arap şiiri, müziği, dansıyla ilgili kimi terimler.

44

24

Lübnan'da siyaset makinesi dışında her şey elektrikle çalışır. O ise hâlâ on sekizinci yüzyılın trenleri gibi odunla ve buharla çalışıyor.

Motoru urganla çevrilen ilk ford otomobilleri gibi...

Lübnan'ı yerkürenin her noktasına bağlamak amacıyla Şarku'l-Avsat Havayolları, sahip olduğu Boeing filosuna ek olarak yakında iki Concorde uçağı edinecek ama Trablus ile Zagarta, Baaîbek ile Zaille, Seyyah ile Aynu'r-Rummâne, Kale meydanı ile Bâbu İdris, Basta ile Eşrefiye arasındaki uzaklığın arttığını görüyoruz. Bir mahallenin halkı arasına düşmanlığın taşındığını görüyoruz. Balkonları birbirine yaslanmış, birbirine güven duymuş, mehtaplı yaz gecelerinde birbirlerine açıkça kur yapmışken şimdi binaların, pencerelerin, terasların birbirlerine sırt çevirdiğini görüyoruz.

Hizmet ekonomisi canlı, hareketli...

Beyrut uluslararası havaalanı, liman, gümrükler,

45

bankalar caddesi, borsa, kaldırım kahveleri, güzellik salonları, flippers mekânları, döşeli dâireler, taksitle kat satışları, taksitle otomobil, taksitle vicdan satışları...

"Halkla İlişkiler" bürolarında dekorlar güzel, sekreterler daha güzel... Onlar size istediğiniz her şeyi teleks aracılığıyla satmaya hazırdırlar: Honolulu'dan çalınmış bir genç kız, İngiltere'de Kent bölgesinde tarihsel bir köşk, bir silah gemisi, İspanya'da Torimalino kıyısında mükemmel bir turistik kompleks, eski cumhurbaşkanının dul eşi, vs, vs... Ayrıntılar katalogda belirtilmiştir.

Lübnan'ın siyasal aklı da ticari aklı gibi olsaydı, Birleşik Devletler bugün Lübnan askerlerinin, topraklarından çekilmesini isterdi. Lenin bugün Moskova'da Veni-cia otelinde müdür olarak çalışıyor olurdu. Stalin Leningrad'da Yıldızlar Lokantasında şef garsonluk yapardı.

Ancak Lübnan'ın siyasal aklı, parlamenter hayatın başından beri Necme meydanındaki İyi Uykular otelinden dışarı çıkmadı.

O hep, çizgili ipek pijamasıyla kahvenin kapısında oturdu; sağ elinde kamışı, sol elinde çerez torbası. Masada rakı şişesi, devlet işleri, kâğıtları, mühürleri...

İş sahibi halk çocukları, uzun bir kuyrukta dururlar, çerez torbasının bitmesini beklerler, rakı şişesinin bitmesini, ömürlerinin bitmesini...

Lübnanlı bir bayanım ben; demokratik kurumlarıyla, parlamenter düzeniyle; hani İngiltere genel meclisindeki gibi; iki partinin başkanları halkın, kendi çıkarlarını ve umutlarını gerçekleştirmek için daha çok seçtiği parti programından sonra nöbetleşe yönetime gelirler ya.

46

Ama ben parlamenter hayatın karşısındayım. Halk kahvesinin adından başka halkla ilgisi kalmadı artık.

Kahve sahipleri arasında düşünceye yahut ortak reforma dair herhangi bir bağ kalmadı artık. Allah'ım, tek arzuları; dört yıllığına müşterileri, ceplerindeki son kuruşa, gözlerindeki son damla yaşı kadar sömürmek...

47

25

Dünyada bizden önce düşünen oldu mu hiç, bir ekmek sahasını, süt sahasını, trafik ışıkları yanında yasemin satan küçük bir çocuğu öldürmeyi...

Yeni öldürme türleri çıkarmakta herkese üstünlük sağladık. Bu öldürme türlerini ne Alcapone soyu, ne Manşon ailesi, ne herhangi bir mafya babası bilir.

Gazete satıcılarını öldürmektir bu.

İçkilerimizi patlatırken, kadehlerimizi kaldırırken diyoruz ki: İçelim kanın içine yuvarlanan gazetenin şerefine, boğazlanmış tavuk gibi yerde çırpınan gazete satıcısının şerefine.

Eğer gazete satan bu çocuk, gazetenin baş makalesini yazan yahut manşetteki başlığı koyan yahut karikatürü çizen yahut siyasal çizgisinden sorumlu biri olsaydı, diyebilirdik ki: Belki... olabilir.

Ama o gazete sahası .

Ekmekçi gibi

Sütçü gibi

Onlar her sabah, insanlara, her insana zorunlu besin maddeleri ulaştırırlar ve bilmezler içinde ne vardır somunun, süt şişesinin, gazete sütunlarının.

Câhiliye suçudur bu!!

Kutlu olsun Câhiliyemiz...

48

L

49

26

Ben Beyrut.

İki aydır eve hapsedilmiş durumdayım.

Güneş almıyorum. Yüzmüyorum. Kuaföre gitmiyorum. Arkadaşlarımı görmüyorum.

Elhamra caddesindeki butiklere günlük sabah gezintimi yapamıyorum.

Derimin üzerinde mantar ormanlarının ürediğini duyumsuyorum.

Kendileriyle briç oynadığım grup bile dağıldı. Her biri evinde transistör radyosuna sarılmış oturuyor; telli telsiz iletişim odaklarının belâgatine kulak veriyor.

Her gün bir yol kesiliyor.

Her saat Beyrut'un girişlerinden biri kapatılıyor.

Güneye kıpırdayamıyorum. Kuzeye kıpırdayarmyom. Doğuya kıpırdayamıyorum.

Batıya kıpırdayamı-yorum.

Yarın sabah uykumdan uyandığımda yatak odamla banyo arasında bir yol bulacağımdan, öteki odaya geçilmez olacağından korkuyorum.

50

27

Ey Allah... Ey güneşin, ayın, yıldızların, ışık veren her şeyin yaratıcısı.

Ey dalganın, rüzgârların, kuşların, gemilerin, devinen her şeyin yaratıcısı.

Zindanımızın kapısını aç. Dişiliğimize, güçsüzlüğümüze merhamet et. Ey Erhame'r-Râhimîn.

Biz Lübnanlı kadınlar bu hayatın değerini bilemedik. Ormanın renkli kelebekleri gibi durmaksızın uçtuk da uçtuk bir tepeden bir tepeye, bir kanaldan bir kanala, bir daldan bir dala, bir kokteylden bir kokteyle, bir yerde aperitif atıştırmaktan bir gece kulübünde akşam yemeğine, yabancıların yanında sabah saat beşte kahvaltıya.

Ben Beyrut.

Hayatımda ilk kez hapis nedir, mahpusların bilinçleri nasıl olur öğreniyorum.

Beni hâlâ dirilerin dünyasına bağlayan telefon -ne şans- olmasaydı oksijen yetersizliğinden boğulurdum.

Evi devinim ve ferahlıkla dolduran, beyaz tüyünden

51

oturduğu yere yağmur bırakan beyaz dişi köpeğim (Lukşa) olmasaydı evin havası cenaze havası olurdu.

Günde yüz sigara tütürüyorum, elli fincan kahve içiyorum, on iki saat telefonda konuşuyorum. Telefon telleri gözyaşlarımı içebilir.

Ben Beyrut.

Kızgınlık, kızgınlık, kızgınlık... Saatin akrebi etimin üstünde işleyen testere sanki. Görülmeyen, işitilmeyen, dokunulmayan zaman; şimdi görünen, dokunulan, kesen bir şey oldu. Kılıç darbesi sanki.

Bu Truva kuşatması boyunca ne yapıyorum, biliyor musunuz?

Savaş günlerinde pirinç ve şeker depolayanlar gibi Valium hapları depoluyorum.

Valium Valium... Sinir sistemine icazet veren biricik pasaport. Başımın sinirlerini yerkürenin deviniminden ayıran son makas...

Midem kaygılandırmıyor beni. Bana acı veren sinirlerim -ki dokunmakla dağılıveren camdan yapılmış yüksek tellere dönüştüler.

Arkadaşlarım benden daha iyi durumda değiller. Hepsi çıldırma sınırına vardılar. Biri kahve fincanında bahtını okuyor. Biri oyun kâğıtlarında şansını arıyor. Biri mahpusların yolunda iğne işleriyle avunuyor. Biri, gelmeyen atlıyı beklerken günde yirmi kez gözlerine sürme çekiyor.

Ne kadar zor durumda arkadaşlarım! Kuşlara geceleyin uçma özgürlüğünü yasaklayan bir düzen, engelledi onları ve bir kez daha harem çağına döndürdü.

Zor deneyim! Yine de zorunlu bir deneyim. Çünkü kadınların da -kentler gibi- zaman zaman hücreye tıklmaları gerekir, özgürlüğün gerçek anlamını kavramaları için...

52

28

Çılgınca bir hızla Beyrut caddelerini sarstığım, tüm trafik kurallarını çiğnediğim, zavallı, kırmızı Porsche otomobilim! Arkadaşlarım "Kırmızı Yıldırım" adını vermişlerdi ona. Hafifliğinden, çevikliğinden, tüm seyir düzenlerini kıran gücünden ötürü.

Bir kadın olarak benim için trafik kuralları olamaz, trafik polisi olamaz; yaya geçidi, kırmızı ışık, kaldırım, ağaç, insan... olamaz.

Yeryüzünde iki şey vardır yalnızca: Ben ve otomobilim. Otomobilimin camına iliştirilen tüm para cezalarını gülümseyerek yırtıp atarım.

Ah, kaç kez perişan oldum spor Porsche otomobilim uğruna.

Şimdi o evin garajında, emekli. Başını kaldıramıyor, ayaklarını kıpırdatamıyor, benzin sıkıntısı yüzünden doğal biçimde soluk alamıyor.

Akla sığar mı bu?

53

Otomobilimi susuz, üzgün, düşkünlüğü içinde bırakmaları akla sığar mı?

Seyyah ile Aynu'r-Rummâne halkının benim adıma, benim görevlerim ve randevularım adına birbirleriyle çarpışmaları zorunlu mu?

İlk yardım ve itfaiye arabalarını benim otomobilimden üstün tutan bu önyargılı yönetim neyin nesi?

Lübnan plakalı bir Özel otomobilin onurunu savunamayan bir yönetim neye yarar?

Benim gibi, çalışmaktan kesilmiş, zevkten ve ulusal duyarlıktan soyutlanmış bir Lübnan yurttaşının kaprislerini tatmin edemeyen bir yönetim niçin istifa etmez ki?

29

Ben Beyrut...

Geçen günlüğümde otomobilim Porsche'ye ilişkin yazdıklarımın otürü sizden özür diliyorum.

Yazdıklarımın vazgeçiyorum ve o sözleri saçma, bayağı, tiksinti ve iğrenti verici buluyorum.

Evet. Aptalım ben, aptal. Yine de pişmanlığımı sunarken otomobilim Porsche'nin Lübnanlının kendisine tapınmasını, kişisel çıkarlarına sarılışını somutlaştıran bir simgeden başka bir şey olmadığını, yurdun yaralarını saracak ipliklerden bir ipliği bırakamayışını göstermiş oldum.

Lübnanlının yurdu yalnızca şiirde, okul şarkılarında, telefon rehberinde, Larousse sözlüğünde mevcuttur.

O kâğıt paralarda, posta pullarında, folklorcu kızların eteklerinde resmedilmiştir.

Siyasal gösteriye dönük bu folklorik manzaraların

54

55

dışında, yurdu için otobüsteki rahat koltuğunu boşaltabilecek birini bulamazsınız. Ameliyat masasına uzanmış yurdu için kolunu açıp da biraz kan verebilecek kimse yoktur.

Evet, biz karaborsada benzin, karaborsada makarna, karaborsada çocuklara süt, pirinç, şeker, tahin, çay, kaçak yabancı sigara satarken yurdumuz ameliyat odasındaki masada yaşamla ölüm arasında kefenlenmiştir.

Eczanelerden topladığımız pamuk, ispirto, sargı bezi ve aspirinden başlayıp vitaminlere, hormonlara, antibiyotiklere kadar varan ilâçlara kilit üzerine kilit vurduk. İç savaşın vahşet ve barbarlığının artacağı günü bekledik. Bir aspirin hâpi beş liraya, bir striptomasin yahut penisilin iğnesi yüz liraya çıktı.

Ticari zekâ mı diyelim buna, yoksa geleceği görmek mi? Yoksa gayb âlemini keşif mi? Yoksa bunu kurnazlık ve üstelik kimlik mi sayalım?

Doğrusu ben insanın insan hayatı üzerine alışverişini iyi anlıyorum. Ama ölüm üzerine ticaret? Böylesi bir ticareti ilk kez işitiyorum.

Fenikeliler onurlu ve dürüst tüccarlar idiler. Ticaretteki iyi şöhretleri, kıvrak zekâları ile Asya, Avrupa ve Amerika halklarına Akdeniz'in tüm ürünlerini satabildiler. Ama ben bir Fenikeli tüccarın 1975 yılında Lübnan iç savaşında doğmuş olan çocuğunu doyurmak isteyen bir anneye bir kutu süttozunu değerinin üç katına sattığını işitmedim.

56

30

Çağdaş siyasal tarihin tuzlu' adını verdiği bu hızlı tren karşısında benim yerim neresi?

Benim kıyılarımda dışında tüm kıyılarda demirleyen bu gemi karşısında benim yerim neresi?

Toynaklarıyla güneşin camını döven bu tutkulu Arap atı karşısında benim yerim neresi?

Hepsi beni terk edip gittiler.

Tren... gemi... at... Hepsi uzak ufukta yittiler.

Acaba ben otuz yıl bavullarımın üzerinde uyudum da sonra uyandım mı? İstasyon denetçisi uzun süredir beni beklediklerini mi bildirdi bana?

Beni bulduklarında derin uykuya mı dalmıştım? Adreslerini bir kâğıda yazıp bırakarak gitmişler miydi?

Uyandığımda kendimi iki seçenek arasında bölünmüş buldum: Ya yola çıkacağım ya çıkmayacağım. Ya onlarla gideceğim yahut gitmeyeceğim. Ya kaderimi onların kaderine bağlayacağım ya da olduğum yerde kalacağım.

57

Yıldızlara, büyücülere, azizlere danıştıktan sonra görüşüm, Lübnan dışına yolculuğa kalkışmamak üzerinde karar kıldı. Denizin kıyısında uzanıp kalmalıydım; kuma yazılan, Aştarot denilen şiir gibi.

Gözlerine kara gözlükler takmış, başında güneş şapkası; dünya haberlerini değil, dalga sesini, yelken hışırtısını dinliyor; güneşin altında gövdesinin közden çıkmış kestane gibi kızarmasından başka evrenin sorunları düşündürmüyor onu.

Böylece kolaylığı, rahat ve doygun yaşamayı seçtim. Durmayı devinmeye, selâmeti maceraya, sözü eyleme tercih ettim.

Trene binmeyi reddettim. Çünkü devrileceğinden korkuyordum.

Gemiye binmeyi reddettim. Çünkü batacağından korkuyordum.

Arap atına binmeyi reddettim. Çünkü azgımlaşacağından korkuyordum.

Tereddüdüm, korkum, kuşku ve girişim yerine eylemsizliğe dayanan siyasetim yüzünden uluslar arası ve Araplar arası olayların akışını etkileme gücünü yitirdim ve kendimi birdenbire oyunun dışında buldum.

Siyaset, konum alma sanatıdır. Çevresindeki tarihin hareketi karşısında konumsuz kalan devlet, olsa olsa, hangi ata oynayacağını bilmeden at yarışı alanına giren kimseye benzer.

58

31

Ben Beyrut.

Her zaman başımı susuz kumlara gömdüm. Sorunlara karşı perdelerimi kapattım. Siyaset yolunun gürültülerini, olaylara ilişkin radyo yorumlarını, sıradan basit yurttaşın sözlerini işitmek için kulaklarıma pamuk tıkadım.

İnsanın dünyasıyla, insanın umutlarıyla, insanın ge-reksinimleriyle, insanın gözyaşlarıyla ve hüznleriyle bağlantısı olmayan başka bir gezegende yaşıyordum.

Doğal ve siyasal sınırlarımdan Allah'ın inayetiyle ve Avrupa'nın ve dünyanın dostluğuyla korunmuş olduğumu düşünüyordum sanki.

Ama kara, deniz, hava sınırlarıma İsrail'in günlük saldırıları, şunu açıkça gösterdi ki, Lübnan'ın varlığına uluslararası yakınlık nazariyesine güvenmek, romantik bir düşünüş, yanlış bir görüşdür. Kendi askerî gücüne dayanmayan bir ülke, kurda yem olmak zorundadır.

59

Bölgenin sorunlarına karışmamaya çalışıyordum ama tek karışılan ben oldum.

Büyük yarışta izleyici olmaya çalışıyordum.

Atların hepsi, finişe vardı, ödüller kazandı da bîr ben öfke ve pişmanlıkla tırnaklarımı kemiriyorum.

Hepsinden beteri, uzun yalnızlığım, savaşçılar kulübünde de, barışçılar kulübünde de üyeliğimi yitirmeme yol açtı.

Artık ne savaşlarında danışıyorlar bana, ne barışlarında.

Öyle ki, Birleşik Devletler Dışişleri bakanı Henri Kissinger, barışı ihlâl girişimlerini konuşmak için Arap bölgesinde mekik gibi dolaşırken onlarca kez uçtu da bize bir 'Hello' demek için ya da Lübnan'da bulunan ve her an Araplara taksit taksit bindirilen tüm barış projelerini bir anda tökezletebilecek yarım milyon Filistinlinin sağlığını sormak için bir kez bile Beyrut havaalanına inmeyi planlamadı.

Ben Beyrut.

Şimdi o yitik zamanı düşünüyorum. Su ile ateş arasındaki tarafsız bölgede geçirdiğim yitik zamanımı.

Suyu seçmenin uygun bîr seçim olmadığını anlıyorum işte. Öyleyse niçin ateşe yönelmiyorum?

Yıldızlar, güneşler, göktaşları, devrimcilerin gözleri, peygamberlerin sözleri, hepsi ateşin cevherinden yapılmış değil midir?..

32

Güneş kurşundan bir daire.

GÖk öyle alçaldı ki parmaklarımla dokunabilirim

ona.

60

Kuşatmanın ipi gitgide sıkıştırıyor, boynuma dayandı.

Nesnelerin alanları küçülmeye başladı.

Evin odaları daralıyor. Duvarlar daralıyor. Koltuklar daralıyor. Yatak odam, elbise dolabım, aynam, yatağım, ruhum, soluğum... hepsi daralıyor.

Caddeye bakan penceremi açıyorum.

Eski caddemiz gitmiş. Taşını kaldırımını toplayıp torbasına koymuş ve girmiş.

Burada insan bulunduğuna ilişkin herhangi bir iz yok.

Kediler ve köpekler döküntü yığınları üstünde saltanatlarını tek başlarına icra ediyorlar.

Sinekler tüm sokağa çıkma yasaklarıyla alay ederek

61

mezbeleler üstünde uçuşlarını gece gündüz sürdürüyorlar.

Kentin sakinleri nerede?

Balık mı yuttu onları?

Kötü bir büyücü, tılsımlarından, büyülerinden birini onlara üfledi de binaları, ağaçları, evleri, otomobilleri, telefon direklerini, kahveleri, dükkânları kökünden söküp dışları arasında çiğnedi, sonra da denize tükürü mü verdi?

Her yerde ölümün kokusu ve İzleri.

Ölümün varlığı yaşamın varlığından daha güçlü.

Pencereyi kapatıyorum. Perdeleri çekiyorum.

Gözlerim Burda dergisindeki kadın giysilerine düşüyor. Yaşamın dönemeçlerine gülüyorum.

Güzel giysilere bürünme hevesim tümüyle sönüyor.

Sonbahar giysilerinin değeri nedir, sonbaharın belirtileriyle birlikte ölürken Beyrut?

Valium şişesine sığmıyorum. Şu günlerde bana yakışan tek giysi bu. Başımı keder güneşinden koruyacak beyaz şapka Valium hapı...

62

33

Lübnan sorunu Valiumla, haşhaşla, marihuanayla, afyonla çözümlenir mi?

Unutuşla, bellek yitimiyle çözümlenir mi?

Bu kimyasal ilaçlara sığınmış çözüm olabilir mi ki onların etkisi kısa sürer ve geçici bir korunma sağlar; sonra kederin daha güçlü, daha şiddetli biçimde patlamasını önleyemez.

Öyle anlaşıyor ki devletimiz ortopedi ameliyatlarının uzmanı değil, beyin ameliyatı ve açık kalp ameliyatı uzmanı olmadığı gibi. Onun tıbbî bilgisi, Birinci Dünya Savaşı öncesinde İstanbul'da Tıbbiye'den mezun olmuş, hastalarını sanpapatya içirmekle, keten tohumu sarmakla, şişe vurmakla tedavi eden tabibin bilgisini geçmiyor.

Lübnan'daki tüm siyasal sorunlar bu ilkel yolla, gündüz berberlikle, gece tabiplikle uğraşan doktorlar aracılığıyla yürütülüyor.

Uzun süreden beri Lübnan bu berber-siyasetçilerin insafına kalmış durumda.

63

Ne zaman Lübnan'ın boynunda bir yara çıksa, yaraya biraz yalana safran serptiler ve dediler ki: Basit!

Ne zaman yara -kirli usturalar, kirli parmaklar yüzünden- iltihaplınsa, yirmi kara sülük koydular yaranın üstüne, bozuk kanı emsin diye ve dediler ki: Sülüğün marifetine ve yaratan Rabb'ine güven.

Lübnan, kan kaybının en şiddetli olduğu durumlarda, kendisini kaçınılmaz ölümden kurtaracak konsültasyon ekibi çağırılmalarını istediğinde ona dediler ki:

-Sen rahatını bozma. Lübnan'da kendilerinden başkasının çalışmasına izin vermeyen Berberler Birliği Sendikası' na bağlı yirmi otuz tabip vardır sadece. Doğrusu, hepsi de yaşlan ilerlemiş tabiplerdir. Muayene sırasında parmaklarının titrediği de doğrudur. Termometreyi ağza mı, anüse mi koyduklarını ayırt edemedikleri de doğrudur. Açarken hasta ile hastabakıcının karnını birbirine karıştırdıkları da doğrudur. Yazdıkları reçetelerin çivi yazısıyla yazıldığı da doğrudur. Öyle ki marangozlardan başkası anlayamaz. Doğrusu onlar bilgilerini artırmak için her yıl Avrupa'ya gitmezler. Tüm bu olgulara karşın tıp biliminde esas olan, tecrübedir. Yardımcıları ve hastalarıyla birlikte bu tabiplerin tecrübeleri başarısız ameliyatlar açısından çeyrek yüzyıllık bir geçmişe uzanmaktadır.

Son iç savaşın istatistikleri şunu gösteriyor ki her tabibin boynunda en az yüz ölü, bin yaralı vardır. Yine de Berberler Sendikası işine devam ediyor.

Usturalar boğazlamaya devam ediyor.

Kara sülük kan emmeye devam ediyor.

Bu güzel halk, Allah'ın iradesine ve Sınırlı Sorumlu Berberler Sendikası'nın iradesine teslim olmaya devam ediyor.

64

Gazete sayfaları, melankoli ormanları... Resimler... resimler... resimler...Yüzler ve bedenler... (Yüz ve beden sayılmayabilir de.)

Yetkili bir doktor, incelediği et yığınının kadın eti mi, erkek eti mî, çocuk eti mi, koyun eti mi, sığır eti mi olduğuna karar veremez.

Bu kan ve et piramidinde dokubilimine yer yok.

Mezbaha dolu...Boğazlananlara yaklaşık her dakikada taze bir kurban katılıyor. Yitik halk ölüm dehlizlerinde genç çocuğunun parmağında nikâh yüzüğünü, delikanlının parmağında küçük bir Mushaf ı, kız çocuğunun boynunda küçük bir haçı arıyor.

Yâ Rab.

Şu dünyada insanın, kendisinden nikâh yüzüğü, Mushaf ya da altın bir haçtan başka bir şey kalmayacak birini sevgili seçmesinden daha kasvetli bir seçim olabilir mi?

.65

Yâ Rab.

Lorca'nın yazdığı Kanlı Düğün bu mu?

Yoksa o benim düğünüm mü?

Kan benim kanım mı?

I»

Düğünlerin tarihinde ilk kez kırmızı elbise giyen gelin benim.

Corrida töreninde boğazlanan İspanyol devrimcilerin kanı gibi kırmızı.

66

35

Bizdeki en tanınmış siyaset adamlarını televizyon ekranında gördüm; tüm saygınlıkları, ağırbaşlılıkları, kar gibi güzel ak saçlarıyla.

Size itiraf etmeliyim ki çizgi filmleri tercih ederim.

Çünkü çizgi filmlerde hep güçsüz hayvanlar (fareler, tavşanlar, ördek) güçlü hayvanlara (kurtlar, tilkiler, aslan) karşı zafer kazanırlar. Ama hayatımızın Lübnan yapımı filminde güçsüzün, yoksulun zafer kazanma umudu yok. Hayalde bile...

Ben elbette bir televizyon kadını değilim. Ama sokağa çıkma yasağı, genel korku, uzun gecenin kâbusları, kederimi emebilen küçük ekrana sığınmaya itti beni.

Siyasal kültürüm -size daha önce açıklamıştım- zayıf bir kültür. Bundan dolayı ülkemizdeki siyaset adamlarının televizyona çıkış saatlerini dakika dakika izliyorum; marifetlerinden yararlanmak, bilgelikleriyle aydınlanmak, bilgilerinin deryasından avuçlamak için.

67

Onlara şunu demek isterdim; Lübnan'ı içinde ne" varsa, kim varsa tümüyle sonsuza kadar, İptal, fesih ve ilga kabul etmez biçimde kiraladığınızda,

Lübnan bir ağaç olsaydı meyvesini yerdiniz,

Lübnan bir inek olsa sütünü içerdiniz,

Lübnan bir tavuk olsa tüyünü yoldınız,

Lübnan bir banka olsa mevduatını da, sermayesini de tükettirdiniz; iflas ederdi.

Lübnan bir kadın olsaydı üzerine birer birer ve sırayla saldırırdınız. Öyle ki o sevgiden de, cinsellikten de, tüm erkeklerden de nefret ederdi.

Sonra Lübnan'ın yöneticilerine sormak isterdim; niçin Lübnan haritasını rulet masası sayıyorlar; her biri fişini bir sayıya koyuyor; kendi sayısı kazanmadıysa, milislerine kazinoyu dağıtmalarını, Öteki oyuncularını temizlemelerini işaret ediyor.

Onlara sormak isterdim; niçin 33 yıl boyunca jön prömiye rolünü oynamakta ısrar ettiklerini; yaşlarıyla, bedensel ve zihinsel güçleriyle ve çağın ruhuyla uyumlu olmayan bu rolü tiyatrodan canlandırmakta niçin ayak dirediklerini sormak isterdim.

Sormak İsterdim onlara; Lübnan niçin 1975 yılında, 1960 yılındaki gibi, 1950 yılındaki gibi, 1940 yılındaki gibi, 1920 yılındaki gibi, 1900 yılındaki gibi (Milattan önce ya da sonra fark etmez) olsun? Niçin gelişme yolunun karşısına dikiliyorlar; toplumsal adaleti savaşılmaması gereken bir sapma, laik bilimsel devlet kurmayı düzeltilmesi gereken bir küfür sayıyorlar?

Niçin Lübnan'ı iştahlarınızın kumkumasına hapsediyorsunuz?

68

Onu uluslararası düzeyden aşiret düzeyine indiriyorsunuz?

Niçin onun güneşini, kıyılarını, pirincini, pırnalını, dağlarını, halkının üstünlüklerini kartpostal hacminde bir yurda döndürüyorsunuz?

69

36

Ben Beyrut.

Düşünmeye başladığım günden beri sıkıntılarıım arttı.

Son hüznün çehresini tanımaya başladığım günden beri, yeni bir deriyi duyumsamaya başladım; eski derimin yerini yenisi almaya başladı.

Günden güne kavradım ki dünyanın boyutu dairemin boyutundan daha büyüktür.

Şu dünyada ağlayanlar gülenlerden daha çoktur ve çöküş yolunda bir İnsan modeliyim ben.

Şu nafile duyuş kovalamaya başladı beni; Fransız dergilerinden birinde oyuncu Jane Fonda'nın resmini gördüğümünden beri;

Amerika'nın Vietnam'daki siyasetine karşı bir gösteriye öncülük ediyordu. İkinci bir resim de Yunanlı oyuncu Melma Mercuri'nindi; o da Yunanistan'daki askerî yönetime karşı Londra caddelerinde bir yürüyüşe

70

öncülük ediyordu. Üçüncü resim zenci militan Angela Davis'e aitti.

Demek ki dünyada bir dâvası olan nice kadın var. Uğrunda tutkuyla savaşıyorlar.

Peki ama benim dâvam nedir? Bir dâva mı yumuşak berber?

Cave di Roi bir dâva mı? Fareyya'da buz pateni mi dâva? Yat kulüplerine üye olmak ya da güvercin avlamak bir dâva mı?

Böyle düşünme dâvasına niçin atıldım?

Allah aptallık günlerime acısın... Tatlı günlerdi...

71

37

Ben Beyrut.

İlk çocukluk yıllarımı Rahibeler okulunda geçirdim.

Sonra lise öğrenimini tamamladığım karma eğitim yapılan laik bir okula geçtim. Sonra dekoratör diplomasını aldığım üniversiteye girdim.

İlk dinsel etkilerin izleri aklımı ve benliğimi terk etmedi. Üniversitedeki öğrenimim, sanatla uğraşmam, Avrupa'ya yaptığım yolculuklar, şurada burada çeşitli insan örnekleriyle karşılaşmam, mayalarında gerçekçilik ve pratiklik bulunan erkeklerin arasına karışmam, bunların hepsi bende ki tutuculuk tozunu yıkadı ve beni dostluklarımda ve genel ilişkilerimde şu din ile bu din arasında, şu soy ile bu soy arasında ayırım yapmaz hâle getirdi.

Benim gözümde din, insan ile Allah arasında sıcak bir bağıdır; seven ile sevilen arasındaki bağ gibi.

Her şeye rağmen evlenmedim, -alçak bir iki yüzlü-

72

lûğü olan bu kurumdan korktum- sevdiğim herhangi bir erkekle, soyunu tartışmaksızın evlenmek için yeterli cesaretim vardı oysa.

Çünkü ben sevginin bütün dinleri bir dinde eritecek büyüklüğüne yahut büyük sevginin başlı başına bir din olduğuna inanıyorum.

Sevgilim Şiî olmuş, Dürzi olmuş; Katolik, Ortodoks yahut Protestan olmuş, ne Önemi var? Onun gerçek önemi, benim sevgilim oluşundan kaynaklanır.

Şunu söyleyebilirim ki ben, arkadaşlarımdan çoğunun aksine her zaman açık akıllı, laik fikirli oldum. Onlar kapalı çevreleri, aile sınırları yüzünden dinsel tutuculuk mıknaşından kurtulamamışlardır. Kendilerini beşikten mezara dek kovalayan kabilecilik bağından yahut namus temizleme uğruna sokak ortasında boğazlanmaktan kurtulamamışlardır; çünkü onlar başka bir kabileden olan düşlerinin şovalyesiyle birlikte 'kaçırılan' olarak gitmişlerdir.

73

38

Onların hepsi de, Allah'tan, insanları hapse tıkan, gizli bir yolla öldüren bir polismiş gibi söz ederler.

Bana göre, Allah dostumdur.

Dünyanın tüm yurttaşlarına gece gündüz açık, büyük mü büyük bir bahçesi olan bir bahçıvan olarak tasarlıyorum O'nu.

Geceleyin şiir dizen, gündüz küçük uykuya dalan ağaçlar var o bahçede.

Orada kuşlar bir tiyatro oyunu yazmaya çabalıyorlar.

Günbatımı, yağlıboya resim yapma heveslisi bir sanatçı.

Çocuklar İçin salıncaklar var o bahçede ve elektrikli trenler, çocukları Ay istasyonuna götürüp getiriyor; her birinin elinde Ay'ın yüzü gibi yuvarlak kırmızı bir elma. .. Suları altın gölcükler var orada. Bu kıyıdan dalan küçükler, öteki kıyıdan çıkıyorlar buğday başaklarına

74

dönüşmüş olarak. Gül ağacından oturaklar var orada, dünyanın tüm âşıklarına ayrılmış; diledikleri zaman geliyorlar, diledikleri kadar uyuyorlar, diledikleri kadar seviyorlar. Kimse adlarını, pasaportlarını, kabilelerini sormuyor onlara.

Dostum Allah'ı böyle tasarlıyordum.

Bir bahçıvan, gözleri gök kuşağı, şakakları beyaz, deşdâşe giymiş, gölgeli yasemin ağacının altına oturmuş. Her gelen aşığa yasemin sunuyor ve diyor ki:

Buyur yavrum

Buyur yavrum

Giriş bileti istemeyiz biz

Sadece sevgiyle girersiniz cennetime

Sadece sevgiyle

Hepiniz uyruğumsunuz...

75

1

39

Evet... Düşündüğüm Allah bu.

Yakardığım, seslendiğim, sevdiğim Allah buydu.

Niçin. Onu yerel siyaset pazarına sokmak için ısrar ediyorlar?

Niçin O'nu bu sakız gibi yapışkan, devingen, kumlu toprağa çekmek istiyorlar?

Niçin O'nun bembeyaz, tertemiz ellerini Lübnan siyasetinin kömürüyle, tozuyla kirletmek istiyorlar?

Niçin O'nu kendi topluluklarına, örgütlerine, milislerine, gizli kuruluşlarına sokmak istiyorlar; O'na parti kartı vermek için ısrar ediyorlar.

Niçin O'nun adına konuşuyorlar.

O'nun adına silahlanıyorlar?

O'nun adına siper kazıyorlar?

O'nun adına adam kaçırıyorlar?

O'nun adına öldürüyorlar?

Beş dakikalığına, sadece beş dakikalığına, onlar sa-

76

tarken, alırken, aldatırken, kendilerine yontarken, resmi vekâlet gereği kendilerinin yasal avukatlar olduklarını iddia ederken onlara açılan bu göksel pencereyi savunabilir miyim?

Elbette...Allah'ın bilgeliği büyüktür, gücü yücedir. Benim gibi, üzgün, kahrılı, sinirleri yıpranmış bir kadının savunmasına ihtiyacı yoktur.

Ama ben yaşamla ölümü ayıran dakikaları geçiriyorum ve bu güzel, değerli, âdil, iyilikçi varlığı, Allah'ı, kötüleştirmeye kalkışan herkese karşı haykırmak istediğimi hissediyorum.

77

40

Ben Beyrut.

İzin verin de ölmeden önce yüzünüze karşı haykırayım; Allah'ın soyulmasına karşıyım ben. O'nun adının sizin iç savaşınızda reklam sloganı gibi kullanılmasına karşıyım. Bu savaşın Allah uğrunda savaş olduğunu söylüyorsunuz. Oysa Allah'a karşı bir savaştır bu.

Sizi seçim mallarınızı pazarlama İşlerinde, kullanılmış döşemeler, kullanılmış giysiler, kullanılmış ayakkabılar, kullanılmış vicdanlar sergilediğiniz dükkânlarındaki malların reklamını yapar gibi, Allah'ın adını kullanmaktan men ederim.

Allah diriliğin ve dirilerin yaratıcısıdır; öldürülene karşı öldürenin yanında duramaz. Öldüren Müslüman da, Hristiyan da, Yahudi de, Budist de, Mecusi de olsa fark etmez.

Sonra Allah adaletin ve adaletlilerin efendisidir; yoksulların ve güçsüz düşürülenlerin yardımcısıdır; in-

78

safların ve insaflıların emindir; yoksuna karşı semirenle, mazluma karşı zalimle, mahkûma karşı hâkimle, ata karşı arabayla, insan boynuna karşı kılıç çekenle birlikte olamaz.

Kuşkusuz, soyutlanış, nezâhet; ulusçuluğun, ırkçılığın, bölünmenin, tutuculuğun üstüne çıkabilmek, Allah'ın örnek sıfatlarıdır.

Allah bir Müslümanı salt Müslüman olduğu için üstün görmez. Salt Marunî olduğu için bir Marunîyi üstün görmez. Salt sûfî olduğu için sûfîye yandaşlık etmez.

O, hangi milletten olurlarsa olsunlar, sakınanlarla, temizlerle beraberdir.

O, hangi topluluğa mensup olurlarsa olsunlar, iyiliği emredenlerle, kötülükten sakındıranlarla beraberdir.

İnsan kardeşine bir öpücük, bir gül, bir buğday tanesi sunan herkesle beraberdir O.

79

41

Hayır, Filistinliler Lübnanlıları yemek istemiyorlar.

Hayır, Lübnanlılar Filistinlileri yemek istemiyorlar.

Hayır, Müslümanlar Hristiyanları yemek istemiyorlar.

Hayır, Hristiyanlar Müslümanları yemek istemiyorlar.

Bu sözlerin hepsi saçma.

Ama milyonlarca başı, kolu, ayağı olan bir vahşet, dördünü birden yemek istiyor.

Çeşitli adlarla, çeşitli kimliklerle, çeşitli pasaportlarla Lübnan'a giren bu vahşet, not defterinin ilk sayfasına, onları öldürmek kastıyla bu dördüne ait isimler, adresler, telefon numaraları yazıyor. Böylece plan uygulanıyor. Böylece talimat yürüyor . Şüphesiz -Birleşik Devletler'in içi rahat etsin, o huzurlu uyusun diye- zorunlu olarak Lübnan topraklarında bulunan yarım milyon Filistinliyi, Lübnan bir kılıç

80

ormanına yahut patlayıcı lağım tarlasına dönüşmeden önce yok etmek gerekir.

Şüphesiz -İsrail'inin ırkçı görüşünü öldükten sonra diriltmek için- laik Filistin devleti kurma fikrinin düşük yapması gerekir.

Yaser Arafat bu fikri Birleşmiş Milletler Heyetine önermiş ve aynı toprak üzerinde çeşitli dinlerin yan yana yaşamasını sağlayan güzel, sürekli, gerçekçi bir Örnek olarak Lübnan'ı öne sürmüştür.

Şüphesiz, Arapların ayakları arasına -Ekim savaşının mekanizmalarını açığa çıkarmak ve Arap açılımını bozguna zorlamak için- tutuşturulmuş grupçuluğu atmak gerekiyordu; peşinden nargile marpuçlarıyla, su kovalarıyla, itfaiye arabalarıyla koşsunlar diye; öyle ki sadece Lübnan'ın güzel yüzü değil, onunla birlikte Araplar da yansın.

Bu zekice oyun sayesinde Araplar İsrail'le ana dâvalarından ayrıldılar ve ateş topunun peşine düştüler. Bu arada İsrail dışarıda bütün iletişim güçlerini seferber etti. Avrupa'nın ve Amerika'nın televizyon şebekelerini Lübnan'daki birlikte yaşama deneyimlerinin iflâsına dünyayı inandırmak için kullandı. Son olayları Müslümanlarla Hristiyanların birbirlerini boğazlaması biçiminde gösterdiler. Dünya kamuoyuna dediler ki:

"Bakın.. .Uygar Lübnan işte bu! Şarkısı söylenen birlikte yaşama modeli işte bu! Şu çirkin fotoğrafta Müslümanlarla Hristiyanlar birbirlerini boğazladığına göre laik demokratik bir devlette birlikte yaşamayı kabul ettikleri zaman Yahudileri boğazlamayacaklarını kim garanti edebilir?"

81

İşte bu Filistinli, Hristiyan, Müslüman tüm Lübnanlıları Öldürmek için kurulmuş bir plandı ve dörtte üçlük bölümünün başarıyla uygulanması tamamlandı.

Trajikomik bir gerçektir ki burada suikasta uğrayan dört grup da bıçağı kasaba sundular; işini yapmasında, öldürme vaktini ve yerini seçmesinde ona yardımcı oldular.

Bu günlerde Lübnan caddelerini boyayan Lübnanlı, Filistinli, Müslüman, Hristiyan kanı, aptallığımızın üzerine geniş kûfî hattıyla yazılmış bir tanıklıktır.

42

Yaşamın bir duruş olduğuna ilişkin kanaatim her gün biraz daha güçleniyor.

Beyazla birlikte duruş, siyahla birlikte duruş

Suyla ya da ateşle

Devinimle ya da durağanlıkla

Saldırıyla ya da kaçışla

Allah'la ya da şeytanla

Belki de Lübnan'ın temel zaaf noktası, onun biriyle birlikte ve birine karşı olmamasıdır.

O çekimsiz bir merkezde.

Böyle bir merkezde bulunan, nesneleri etkileme gücünü yitirir.

Böylece belki de Lübnan; Çin, Hint ve Arap yönetiminden etkileniyor. Her şeyin en iyisi ortasıdır diyen kişi, adama bastonu ortasından tutmasını öğütlemektedir.

Çağdaş stratejinin tespitine göre bütün bu yargılar,

82

83

lânetli felsefî fitillerdir; doğu insanını uyuşturmayı, arzularını geliştirmeden boğmayı amaçlamaktadır.

Tarih stratejisi de, savaş stratejisi de dairenin merkezinin -daire daire olarak kaldıkça- yerinde duracağını kanıtlamıştır.

Kumar dünyasında bir yasa vardır, der ki: Oyun masasına hiçbir şey koymayan, hiçbir şey alamaz.

Bağımsızlıktan bugüne kadar Lübnan'ın tarihine baktığımızda Ortadoğu siyaset oyununa Lübnan'ın bir kuruşla bile katılmadığını, hep oyuncularını izlediğini görürüz.

Oyun kızıştı, kumar milyonlar, milyarlar düzeyine çıktı, salonun havası Havana purosuna dumanıyla doldu; kazananlar fişlerini yığmaya, kaybedenler şanslarını yeniden denemeye başladı, gecenin sonunda Lübnan'a bir şey kalmadı. Kumarcılar ona sigaralarının izmaritlerini, kadehlerinin tortularını, sandviçlerinin artıklarını bıraktılar; geleneksel konukseverliğine ve refakatine güzelliğine teşekkür ederek onun için şapka çıkardılar.

Lübnan "konumsuzluk" vergisini böyle ödedi.

Bu, savaşı dürbünle yahut devrimcilerin kavgalı toplantılarını televizyon ekranında izleyen herkesin ödemesi gereken ağır bir vergidir.

Sen kim olduğuna karar veremediğin zaman, senin kim olduğuna başkası karar verecektir.

Sen kendini yönetemediğin zaman, başkası seni yönetecektir.

Sen gemini yürütemediğin zaman, korsanlar ve çapulcular onu yürütecektir.

Lübnan boşlukta yuvarlanan bir top olduğu için, to-

84

pun durması mümkün olmadığı için; egemenliğin çekim alanından, devletin çekim alanından çıktığı İçin bütün ateşkes kararları, bütün sokağa çıkma yasakları; grupların siperleri yok edeceklerine, silahlı adamlarını çekeceklerine ilişkin bütün taahhütleri suya düştü.

Kâğıt üzerindeki bütün bu fermanlar, boşlukta yuvarlanan topun önünde suya düştü; top da gitgide hızını artırdı.

Büyük Lübnan'ın trajedisi, içindeki herkesin silahlı olmasıydı; yerkürenin kendiliğinden hareket ettiği, döndüğü; yıldızları, yıllık gelir kaynakları, maliyesi olduğu anlaşıldı doğal olarak.

Bugün hangi yerkürede duruyoruz?

Yarın hangi yerkürede duracağız?

Yarından sonra güneş hangi yönden doğacak?

Sana sorarlarsa de ki: Bunu ancak Rabb'im bilir...

85

43

Savaşla barış, sandığımız gibi araları Büyük Okyanus ile ayrılmış iki kara parçası değildir. Bir paranın iki yüzü gibidir onlar.

İsviçre kaliteli saatler yapar. Aynı İsviçre kaliteli silahlar da yapıyor.

Mutlak barış nazariyesinin gerçekleşmesi ne bu çağda mümkündür, ne de başka bir çağda. Hayvanlar ülkesinde bile gerçekleşemez bu.

Kutup ayısı önlem almamışsa, kürkünü alıp ondan palto yaparlar. Önlem almayan Afrika timsahının derisini yüzüp ondan yüksek sosyete hanımlarına çantalar, ayak-

kabılar yaparlar. Yumurtasını koruma İşlerine girişmeyen tavuğun yumurtasını çalarlar ve ondan omlet yaparlar.

İnsan da -24 saatin 24'ünde de kaçmayıp da tabancasını yastığının altına koymuşsa- somununu, döşeğini, battaniyesini, yanı başında uyuyan karısını bile çalacaklardır.

Lübnan'ın içine düştüğü taktik hata budur. Bütün çe-

86

İşkilerinin, bölünüşlerinin, şaşkınlığının, kaybının, çılgınca küçük savaşlarının anahtarı budur. Savaş fikrini nihâî hesaplarımızın dışmda tuttuk biz. 1975 yılında Çerde'de kalktığımızda açıkça anladık ki bölgedeki savaşçılar sadece biziz ve savaş dönüp dolaşıp bize demirlemiştir.

Yazık ki çarpıştığımız savaş; tarihi, coğrafyası, mirası ile Lübnan'a karşı olduğu kadar kimseye karşı değildi.

Bu kirlili iç savaşta -tüm iç savaşlar kirlidir- bize kurbanlar düştü, ekonomik yapılarımızın sütunları; ticaret, sanayi, finans ve turizm kurumlarımız çöktü, bozgunumuz kat kat arttı. Öyle ki İsrail'e karşı açılan 1967 Savaşı'na ya da 1973 Savaşı'na yahut Hitler'e karşı İkinci Dünya Savaşı'na katılmış olsaydık bozgunumuz böyle artmazdı.

İsrail'e karşı savaş, Lübnan'ın hayatını köklerinden koparan; Lübnan aklının, geçen çeyrek yüzyıl boyunca biriken Lübnan veriminin bina ettiği her şeyi parçalayan bu yıkımdan daha yıkıcı, harap edici ve vahşi olamazdı.

İsrail'e karşı savaşta -tüm olasılıklara ve sonuçlara karşın- yurtsal ve ulusal bir değer uğruna savaşma; toprağın onurunu, toplumun birikimini, binlerce yıldır Lübnan toprağında kök salan uygarlığı koruma anlamı bulunurdu.

Sonra bu savaş bizi -olsaydı- savaşçı tarafların masasına oturtacaktı; bize savaşanların haklarını, savaşanların ayrıcalıklarını kazandıracaktı. Oysa şimdi karşılıksız savaşıyoruz, karşılıksız ölüyoruz.

87

44

El-Hamra Caddesi'nin yeni hâlini gördünüz mü?

Aristokrasinin, temizliğin, kibarlığın; geceleri güneş öbekleri gibi parlayan vitrinlerin caddesini gördünüz mü?

Kaldırım kahvelerini anımsıyor musunuz? Hani portakal rengi, yeşil, sarı gölgelikleri vardı; gün boyu gazetelerini okumak için Ferah (Sevinç) otururdu oralarda, dünyanın en lezzetli bir fincan espresso kahvesini yudumlardı.

Tanıdığınız El-Hamra Caddesi ömrünü verdi size.

Bir de Halk Pazarı vardı. Kaldırımlarında karnabahardan lahanaya, ebegümecine, sakızkabağına, patlıcana, domatese, marula, maydanoza her çeşit sebze satılırdı.

Sebzelerin yanında bir köy pazarındaki her şeyi bulurdun: Kâseler, sahanlar, süpürgeler, ayakkabılar, gömlekler, fistanlar, paltolar, tayyörler, elbiseler, çocuk ayakkabıları, viski şişeleri, kaçak sigaralar, kitaplar, plaklar, kasetler...

Burada fiyatlar El-Hamra Caddesi'ndeki fiyatların yarısıydı; gözlerinizin hatırına, iç savaşın gözleri hatırına...

Sübhânallah...

KİM düşünebilirdi toplumsal adaleti insanlar benimsemeden önce caddelerin benimseyeceğini?

Sonra kim tasavvur ederdi bizzat aristokrat El-Hamra Caddesi'nin, arkasında tüm sebze satıcıları olduğu halde sınıfların düşüşünü haykırmak için gösteriye çıkacağını?

Kimin aklına gelirdi, cüzdanında en az bin lira taşımayan birinin girmeye cür'et edemediği El-Hamra Caddesi'nin şimdi her hangi bir örtülü hanıma açılacağı? El-

Hamra caddesinden şeytanı utandıracak bir çift çorap olsun satın almak, komşusuna 'El-Hamra'dan shopping yaptım' diye övünmek, o kadının rüyasıydı. "Shopping" sözcüğünün anlamını bilmeksizin elbette.

Ama o bu Frenkçe sözcüğün, kendisini bir sınıftan Öbür sınıfa (dilsel de olsa) taşıdığını biliyor.

45

Beyrut'ta savaş Lübnan'a sığınan yabancıların oturduğu "Oteller Senti" ne ulaştı.

Londra radyosu saat sekizdeki yayınında böyle söyledi.

Muzipçe gülümsedim.

Lübnan iç savaşının üzerinden altı ay geçti, binlerce ölü ve yaralı düştü burada. Savaş nedeniyle Beyrut kentinin yarısı yandı ama bu Batı medyasına göre bir felâket oluşturmadı.

En büyük felâket savaşın "Oteller Senti"ne yahut ecnebilerin "Yurduna" ulaşması oldu.

Bizim ölümümüz -tüm üçüncü dünya halklarının Ölümü gibi- ölümler sayfasında iki satırla verilecek küçük bir haberdır.

Ama onların ölümleri tüm uluslar arası haber ajanslarının birbirleriyle yarışacakları bir gazetecilik olayıdır.

90

46

Tüm dünyada anlamı üzerinde ittifak sağlanmış tüm siyasal terimlerin asıl anlamları, bize gelirken değişir ya da karışık bir anlama dönüşür.

Örneğin demokrasi, liberalizm, ideoloji sözcükleri Lübnan'a gelince Avrupalı giysilerini çıkardılar, şalvar ve keçe giydiler. Bizim gibi konuşmaya, bizim gibi kahvede oturmaya, bizim gibi yanlarında tabanca taşımaya başladılar.

Dünya halklarının uygarlık, bilim, felsefe açısından yüzyıllar süren sıkıntılardan sonra erişebildikleri bu yüksek terimlerin hepsine karşı biz; buzdolaplarına, klimalara, fotokopi makinelerine, elektrik süpürgelerine, bristo tencerelerine davrandığımız gibi davrandık.

Halkın temsili için dünyanın ulaştığı en yüksek model olan parlamento, halktan başka herkesin girebildiği bir "Özel Kulüp" oldu.

Görüşünüzü söylemeniz, başkasının görüşünü din-

91

emeniz, bakış açınızı savunmanız, başkasına da kendi bakış açısını savunma hakkını vermeniz anlamına gelen demokrasi, bizde görüşünüzü söylemeniz ve bu görüşünüze karşı çıkan herkese kurşun sıkmanız anlamına geliyor.

İdeoloji bizde aklınızı bir şişeye koyup kırmızı mumla şişeyi kapatmak anlamına geliyor. Lübnan düşüncesi, karışmaları ve kaynaşmaları imkânsız sınırların bulunduğu sayısız kapalı şişelerin toplamıdır.

İdeolojinin gereği, bir şeydir.

İdeolojinizden sorumlu olmanız, bir şeydir. Kalas yahut duvar olmanız başka bir şey. İnsan düşüncesi her zaman, içinde görüşlerin, felsefelerin, yorumların çarpıştığı bir deniz olmuştur. Hiçbir zaman tek yönlü bir demiryolunda yürüyen bir tren olmamıştır o.

İnsanı yaratan Allah, ona sınırlı bir konum dayatma-mıştır, onu tek yolda yürümeye zorlamamıştır; insanı akılla donatmış ve önüne seçenekler dizisi koymuştur

Bu, bütün genişliğiyle, Allah'ın demokrasisidir. Eğer isteseydi, insan düşüncesini toptan karbon kâğıdı¹ na basılı tek nüsha kılabilirdi.

Ezelden ebede kadar -isteseydi- sadece kendisi konuşurdu, bu güce sahiptir O; yaratıklarından hiçbirine konuşma fırsatı vermeyebilirdi.

Ama Allah mutlak yetkisine, sonsuz gücüne karşın, konuşmayı tekeline almadı. Bütün varlıklara konuşma Özgürlüğü verdi, kimseyi bundan ayırık tutmadı. Dereleri, rüzgârları bile. Denizin dalgalarını, kuşları bile...

Peki niçin insan, kraldan çok kralcı olmaya kalkışıyor?

92

Niçin başkalarının ağızlarını iğneyle iplikle kapatmaya çalışıyor?

Benimle konuşurken bana bir fincan kahve ısmarlamak yerine niçin tabancanı koyuyorsun önüme? Niçin?

93

47

Tükettiğimiz, çirkinleştirdiğimiz, Lübnan usulü başarısız bir estetik ameliyatı yaptığımız sözcüklerden biri de "özgürlük" sözcüğüdür.

Özgürlük su gibi bir sözcük; içine döküldüğü kabın biçimini alır.

Onu düz bir kaba koyarsanız düz olur.

Yuvarlak bir kaba koyarsanız yuvarlak olur.

Kendi hâlinde bırakırsanız bir çingenenin saçları gibi dağılır, çılgınlığının önüne kimse geçemez.

Özgürlük Lübnan'da "Angora" yünü gibidir, parmaklarınızla dokunduğunuzda zerreleri havada uçuşur; küçük piliçlerin dokunulunca uçan tüyleri gibi. Angora yünü -bütün kadınların bildiği gibi- güzeldir, çekicidir, yumuşaktır, uzaktan uzağa bakarken ona. Ama ona sürtünürseniz ya da onu kucaklarsanız o -bütün erkeklerin bildiği gibi- en büyük rezalettir.

Özgürlük de ülkemde böyledir. Dışarıdan parlak,

94

duru görünür. Beyaz pelikanın boynu gibi, kar örtüsü altında uyuyan bir İsviçre köyü gibi, ayın ırmaklarından bir ırmakta yıkanan bir kadın gibi. Ancak onunla yakın ilişkiye girerseniz, beyaz pelikanı da, isviçre köyünü de, ayın sütüyle göğüslerini yıkayan kadını da bulamazsınız.

Lübnan'ın lügatinde özgürlük, başka dillerin lügatlerinde bulunmayan bir anlam taşır. O kaçış, başkaldırı, sorumsuzluk, horlama, saygısızlık, zorlama demektir.

Yeşil ışık dünyadaki tüm otomobil sürücülerine göre "dur" anlamına gelen bir işarettir.

Lübnanlı sürücü için bu "geç" anlamını taşır.*

Yolun ortasındaki beyaz çizgi, geçiş yasağını bildirir. Lübnanlı için o geçiş demektir.

Bilet gişesi önünde kuyrukta beklemek, oraya senden önce gelenlerin olduğunu gösterir. Lübnanlı kendisinden önce birinin gelmiş olabileceğine inanmayı reddeder.

Tartışmalı kavram denince biz özgürlük sözcüğünü anlarız. "Carte Blanche" anlamı yükleriz ona, onunla dilediğimizi söyleriz, dilediğimizi yaparız, dilediğimiz zaman caddelerdeki ağaçlara işeriz.

Oyuncusu ve izleyicisi bulunmayan bir alanda kendi başımıza oynayacağımız bir top anlamı yükleriz özgürlüğe.

*Kırmızı yerine yeşilin geçmesi, yazarın dalgınlığından da olabilir; dizgi, düzelti, baskı aşamasında bir dikkatsizlikten de. İki olasılık da çok ironik! (ç.n.)

95

48

Tüyünü yolduğumuz, derisini kemiğinden soyduğumuz sözcüklerden biri de liberalizmdir.

Lübnanlı, devlete karşı fitrî bir düşmanlık içindedir. Niçin? Çünkü onun anladığına göre liberalizm kavramı, onu varlığın merkezi olduğuna inandırmıştır ve çoğu zaman kendi özel hesabı için devleti; ordusu, genel kurmayı, silahları, bütçesi, hapishaneleri

ve darağaçla-rıyla ele geçirmeye cesaret etmiştir. Sonunda yurttaşın gücü devletin gücünden büyük olmuştur.

Bundan dolayı Lübnanlı, muhalefeti otomobilinin camına; elektrik, su ve telefon faturalarını ödemeye, oğlunun okul sınavındaki başarısızlığına yansıtır; örneğin bu ona yönelmiş bir girişimdir, söverek ya da döverek okul müdürünü cezalandırması gerekir.

Ona göre, Almanya'dan getirdiği otomobili için gümrük vergisi ödemesinin istenmesi, kendisine duyulan saygının azlığıdır, devletin ona karşı işlediği bir çe-

■96

şit yasa dışı gasptır.

Ona göre devlet ancak gizlice, belli etmeden yahut parmaklarının ucuna basarak yanına gittiği saklı bir eştir. Onun kocası olduğunu inkâr eder, yükümlülüklerinden kaçınır. Onu giydirmekten, doyurmaktan, çocuklarından uzak durur.

Her zaman sorumluluklardan, vergilerden, görevlerden kaçır. Yönetimi aklına estikçe değiştireceği, geçici bir 'dost' sayar.

Bu gelişigüzel, saçma, çarpıtılmış liberalizm Lübnan'ı rüzgârın istediği gibi sürüklediği kâğıttan bir uçağa çevirdi. Toprağını bahis oyunları alanına, her ülkenin kumarbazlarının siyasal kumar merkezine döndürdü.

Çarpıcı renkleri olan "özgürlük" şemsiyesinin altında herhangi bir adamın şapka ve trençkot giymesi, elinde iş adamı çantası taşıması, Lübnan'a denizden, karadan ya da havadan girmesi, ikinci sayfasında meslek sütununda "casus" kelimesi yazılı pasaportunu takdim etmesi mümkündür. Çantaları, kameraları, gizli mürekkebi ile geçer; denize nazır, yıllık 30 bin lira kirası olan bir evi vardır burada.

Binanın asansöründe rastladığınız adam son derece kibar, şapkasını çıkarır; size kişisel kartını sunar, üzerinde adı, telefon numarası ve aşağıdaki ayrıntılar vardır:

"Kiralık katil. Her çeşit devrim, ihtilal, iç savaş ithalat ve üretimi. Güney Afrika, Rodezya, Kongo ve Hindicini'nde yirmi yıllık deneyim, Arap ülkeleri için özel fiyatlar..."

97

49

Madrid'in Escomal'e yakın varoşlarından birinde, üzerinde VALLE DE LOS yani Şehitler Vadisi yazılı bir tepe... Bu yüksek tepenin altında İspanya iç savaşı kurbanı bir milyon ölünün kemikleri gömülü.

İspanya'yı son ziyaretimde bu tepede durduğumda başımın döndüğünü hissettim. Yaşlıların ahlardan, yetimlerin gözyaşlarından, dulların ağrıtlarından yapılmış bir piramidin üzerinde durman ve yine de dengeni koruman, aklın alacağı şey midir?

İspanya iç savaşının üzerinden 39 yıl geçti ama sen her flamenko şarkıcısının sesinde hüzünden kül rengi bir bulut, her İspanyol gitarının tellerinde bir damla kan görebilirsin hâlâ.

İç savaşa giren tüm halklar, iki gözlü, iki ayaklı girdiler ama savaştan tek gözlü, tek ayaklı çıktılar.

98

50

İsrail, Beyrut'ta üç bin Yahudinin oturduğu Vâdî-yi Ebû Cemil denilen kahve tanesi büyüklüğündeki mahalleyle aptalca uğraşıyor.

Biz Vâdî-yi Ebû Cemil sâkinlerinin esenlikleri, iyi beslenmeleri, iyi üremeleri; işlerini ve dinsel gereklerini tam bir Özgürlük içinde icra etmeleri konusunda İsrail'e güvence veririz.

Lübnanlıların ancak mikroskopla görebildikleri bu küçük getto için İsrail kaygılanıyorsa ona eni, boyu, de-rinliğiyle bütün bir mahalleyi, bütün bir caddeyi, bütün bir evi, bütün bir ağacı -Filistin'de 1948 yılında bırakmıştık ya- sunacağız.

İşte bu bizimle İsrail arasındaki farktır.

Onlar bir mahalleyi düşünürler.

Biz bir yurdu düşünürüz.

99

51

Ben Beyrut.

Tarih ırmağının kıyısında oturuyorum. Yüzeyine kâğıttan gemiler atıyorum. Irmağın suları ayaklarımın altından geçiyor.

Tarih avuntumdur. Tarih kitaplarını Sinderella'yı, Yedi Cüceler'in masalını okur gibi okurdum, Okuduklarımın hepsini sabahleyin unutturdum. Tarihin, büyük ırmakların olduğu gibi, insanın düşüncelerinin, başarılarının, yaratılarının, bilgilerinin, keşiflerinin, felsefelerinin toplanmasından oluştuğunu anlayamadım.

Bu büyük ırmağın süreklilikle hareket ettiğini, süreklilikle yatağını derinleştirdiğini; zamanda ve mekânda yolunu açtıkça kıyılarında bitkilerin, ağaçların, kentlerin, insanların, uygarlıkların çoğaldığını kavrayamadım.

Büyük ırmakların, sularını her an yenileyişleri gibi tarih de maddesini her an yeniliyor. Yani tarihsel an,

kendisini asla tekrarlamıyor.

Tarihin dinamiği böyle olmasaydı, insan ilkel hayvansı biçimiyle kalırdı; çok kılı, kafatası küçük, çene kemikleri büyük, nesnas kalıntıları gibi ağaçlara tırmanan bir hayvan olarak...

Demek ki tarih ile insan bitişik Siyam ikizleridir, tek yönlü bir yolda iki yolcudur.

Ancak İnsanın, kimi zaman tarihle çarpışırken aptallığını, gururunu, aşırılığını, inatlaşmasını ileri götürdüğü söylenebilir.

İşte felâket geliyor ve büyük ırmakla aptal kâğıt gemiler arasındaki umutsuz savaşta binlerce ölü düşüyor.

Ben Beyrut.

Tarihin ırmağı kabarış, gürleyiş, haykırış ve çıldırış halindeyken kâğıt gemilerimle meşgul olduğumu size itiraf ediyorum.

Tarih, önündeki her şeyi kökünden söküp sürüklü-yordu. Ben ise sırt üstü uzanmış, yüzümü eski bir gazeteyle örtüyordum.

100

101

52

Lübnan'ın dünyanın en büyük yolcusu olduğunu söylerler.

Bu doğrudur.

Son bilimsel buluşlar Amerika'yı keşfedenin Kristof Kolomb değil, Aynu'l-Muraysa'dan Lübnanlı bir denizci Ebu'l-Abd olduğunu kanıtlamaktadır.

Ama hangi yolcu Lübnan'dır?

Lübnanlı bireysel düşünün peşinde yolculuk eder, kişisel yararı uğruna imkânsıza atılır, maddî düzeyini yükseltir, servet topîar, düşlerinin prensesiyle evlenir.

Bu yolculuk, kendi içinde olup biter, dış dünya ile bağlantısı yoktur.

Bunun için Lübnanlı çıktığı bütün göçlerde başarılı olmuştur. Çünkü o kişisel tutkularının kılıcıyla çarpışmıştır. Yirmi otuz yıl sonra özlem ve merakla yurdunu ziyaret ederken hasır şapka takmakta, çantasında kamera taşımaktadır. Rakı içmek, tebbûle* yemek, şerefi-

102

ne halay çeken köy kızlarını ve delikanlılarını görmek için köye gitmektedir.

Kilise, mescit ya da köy meydanına dikilecek heykel için bağışta bulunduktan sonra, gecenin sonunda uyumak için Venizia oteline dönecektir.

Lübnan ile dünyadaki oğulları arasındaki ilişki işte böyle olmuştur. Tebbûle, çiğköfte ilişkisi. Pulmanlı otomobillerde turistik dolaşmalar...

Lübnan'a romantik sevgi artık sadece İlia Ebû Mâ-zî'nin, Fevzi Ma'lûf'un, Şefik Ma'lûf'un, Cubran Halil Cubran'm divanlarında kalmıştır.

Lübnanlılar tutkularıyla güneşin pencerelerine erdiler, göçleri boyunca en yüksek uygarlık türleriyle ilişkiye girdiler, bilim ve teknoloji ülkelerine gittiler ve yerleştikleri ülkelerde zekâları, kararlılıkları ve ölesiye inatlarıyla siyasal, ekonomik, bilimsel, toplumsal mevkilerin en yükseğine ulaşabildiler.

Lübnanlı yurt dışında niçin akıllı, uygar, bilimsel oluyor da yurt içinde ilkel, duygusal ve bilgisiz oluyor?

Niçin biz, uçağımız Newyork'a, Rio de Janeiro'ya, Sao Paolo'ya, Venezuela'ya, Meksika'ya uçarken çağ-daşızdır da Beyrut'un uluslararası havaalanına dönerken aşiretçiyizdir?

Bizdeki 'bat, batınk, kısır' benzeri bir yiyecek, (ç.n.)

103

53

Babam derdi ki -sık sık söylerdi babam bunu- Lübnan ekonomisi dünyanın en iyi ekonomisi, Lübnan parası da dünyanın en güçlü parasıdır.

Amerikan doları Beyrut'ta sarsılıyor.

İngiliz sterlini Ömrünü tamamlıyor.

Suriye lirası yaklaşık 50 Lübnan kuruşu oldu.

Kuveyt dinarının büyüklüğü azalıyor.

Mısır cüneyhi yerlerde sürünüyor.

Bütün bunlar ne demek? Demek ki -babamın sözü tabii- ekonomik düzenimiz bölgedeki en güçlü, sağlamlık ve istikrarı en kuvvetli düzendir.

Bu düzen mucizelerin mucizesidir. Mağrîpli bir müneccimin yazdığı ve sırrını hiç kimseye vermediği büyümlü bir reçete..

Gelirler giderleri karşılamaz, harcamalar kazançlara uygun değil, "evdeki hesap çarşıya uymuyor". Toplama, çıkarma, çarpma, bölme çizelgeleri dünyada kulla-

104

nılan çizelgelerin hiçbirine benzemiyor.

Ünlü İngiliz iktisatçı Smith'İn görüşleri Lübnan'da "Flippers" oyununa dönüşüyor.

Belki hatırlarsınız, dünyaca ünlü maliye uzmanı Van Ziland'ı danışmanlık etsin diye Lübnan'a çağırmışlardı. Defterleri, aktifleri pasifleri inceledikten sonra uçağa bindi ve Hollanda'ya döndü. Yaptığı basın toplantısında kendisinin bir eşek olduğunu iddia etti.

Çünkü üniversitede öğrendiği dersleri Lübnan ekonomisine tatbik etseydi, Lübnan'ın en az yüz yıldan beri iflas etmiş olması gerekiyordu.

Van Ziland'ın uzmanlığına ne gerek var?

Konumuza dönelim.

Doğrusu -babam sözünü bağlıyor- Lübnan'da bizim petrolümüz yok. Petrokimyamız yok. Fosfat, potasyum, radyum, bakır ve altın kaynakları, ağır sanayi, hayvancılık serveti, el sanatları yok ama bizde "beyin" var.

Bu Lübnan beyni Arap yurdundaki şirketleşme deneyimlerinin eti nereden yenir bilir; gelişmesi, refahı ve büyümesi için acılarını ve hüznlerini nasıl görevlendireceğini bilir. Bu güzel Lübnan ekonomisinin sağlığı, komşu ülkelerin sağlığının kötü oluşunun sonucudur. Lübnan ekonomisinin altın çağı 20 yıl sürdü (1950-1970). Ama bu yirmi yıl boyunca bölgedeki sosyalist devletler (Suriye, Irak, Cezayir) ekonomik geleceklerini sağlam, bilimsel bir temel üzerinde çizmeyi; sanayileşme, bayındırlık, istikrar ve büyüme açısından örnek devletler aşamasına erişmeyi planladılar. /

Lübnan ekonomisinde gerilemenin ortaya çıkması,

105

öteki ülkelerdeki ekonomik trajedinin sonucuydu. Güdümlü ekonomi temeline dayanan devletlerin ekonomisi, dünyanın yeni ekonomik ve siyasal gerçeklerinin çılgınlığını görmesiyle belirginleşiyordu.

Son olaylar boyunca Lübnanlıların Suriye'ye yönelen tersine göçü buna karşı bir küstahlık değildir.

Lübnanlılardan binlerce uzlaşmacı Suriye sınırlarına doluşuyor.

Kimisi yemek yiyeceği bir lokanta arıyor, kimisi geceyi geçireceği otel, kimisi ekmek istiyor; kimisi şeker, et, benzin istiyor; kimisi esenlik ve yaşamak istiyor.

Gece alevli bir kor kütesidir:

Babamı, Beyrut'un yandığını ona söylemek için uykusundan uyandırayım mı?

Yoksa onu bırakayım da çarşafklar üstünde bütün peygamberlere ve azizlere Bankalar Caddesi'ni korumaları için yakarsın mı?

106

54

Benimle Filistinliler arasında, 30 yıldır birlikte oturan iki eşin ilişkisine benzer acılı bir duygusal ilişki vardır.

Gündelik küçük anlaşmazlıkların çözümünde -birlikteliklerinin uzunluğuna, yaşlarının ilerlemesine karşı- uzlaşamazlar.

İkide bir sinirler kabırır, beyinler ısınır, işleri boşanmaya yahut boğazlamaya kadar varır. Sonra aile, komşular ve iyilik sahipleri işe karışır; evlilik anlaşmazlıklarını en güzel biçimde düzeltir.

Taraflar görüşlerini çeşitli biçimlerde sana sunar:

Kadın kocasından ayrılmayı istemektedir. Bu konuda dayanağı şudur: Kocasını devrimci bir örgüte üye olmuştur, evinde parti toplantıları yapmaktadır, yastığının altına tabanca koymaktadır. Evi ve çocuklarını Yahudi mahallesine düzenlenen saldırılar nedeniyle ve Yahudi mahallesinin eve karşı düzenlediği saldırılar nedeniyle

107

tehlikeye atmaktadır.

Koca ise şöyle demektedir:

Kadınlar yaratılışları gereği korkaktırlar. Dünyanın kutsal değerlerini, evin şerefini, kadınların namuslarını savunmak kocanın sorumluluklarındandır. Başlı boş bir ev, hırsızları soyguna, işgale, öldürmeye ve çalmaya cesaretlendirir.

Karısı şöyle cevap verir: Filistinli kocam değişti. 1948 yılında geldikten sonra hüzünlü, kederli, gözleri kaymış, çadırında sessizce oturur, mülteci örgütlerinin sadakalarını teşekkürle kabul ederdi. Kocam yumuşak, ince, alçak sesli idi, evde hiçbir şeye karşı çıkmaz, itiraz etmez, hiçbir işime aykırı düşmezdi. Nasıl olduysa zamanla başka bir insana dönüştü. Eski yumuşaklığından, sessizliğinden, sakinliğinden sıyrıldı.

Kocamın huyları değişti. Bana davranışı değişti.

Sesinin tonu yüksek, konuşması sinirli olmaya başladı. Eskiden kabul ettiği her şeyi reddeder oldu.

Süttozunu reddetti, yün battaniyeyi reddetti. Mülteciler Örgütünün, Yardım Bakanlığı'nın yolladığı Corn-Bif kutularını reddetti. Filistin Halkının Soyunu Kurutma Örgütü tarafından gönderilen doğum kontrol haplarının hepsini reddetti.

Kocanın mantığı başka, düşüncüsü başka.

Bilgilerine dayanarak diyor ki:

Yahudi mahallesi evlilik kurumunu tümüyle çözmeyi; kocayı, karıyı ve çocukları öldürmeyi planlıyor. Yahudi mahallesi bize saldırdığında Lübnanlı koca ile Suriyeli karısı, Iraklı karısı, Sünnî, Şîî ve Mârûnî karısı arasında ayırım yapmayacak.

Bundan dolayı, Yahudi mahallesinin Lübnanlı karıyı affedeceği, boğazlanmaktan istisna edeceği lâfı safsatadır.

Kadının gözyaşları yanaklarına dökülüyor. Kırık bir sesle soruyor:

-Ya çocuklar? Onların günahı ne?

Erkeksi kesin bir ses ona cevap veriyor:

-Çocuklar benim çocuklarım. Senin çocukların. Silah taşıyarak ölmelerini Yahudi mahallesinde hizmetçi olmalarına bin kez tercih ederim.

-Ama burada uluslararası anlaşmalar var. Burada terbiyeli, güçsüz ve tarafsız kaldıkça Yahudi mahallesi bize eziyet etmeyecek.

Koca, alay dolu bir gülümsemeyle gülümser ve cevap verir:

-Değerli karıcığım. Yahudi mahallesi terbiyeye inanmaz; güçsüzlüğe de, tarafsızlığa da.

Nil'den Fırata kadar bütün Arap evleri, İsrail'in gayrimenkul kamulaştırma planına dahildir; senin, benim, çocukların oturduğu bu ev de içinde.

Ey benim sevgili karım.

Ben -onların istediği gibi- Lübnan evinin yıkılmasını istemem. Beni konuk eden, ağırlayan, eğiten, en karanlık saatlerde bana bağrını açan evimdir o.

Benimle Lübnan arasında ekmek var, tuz var, yaralar ve gözyaşları var, Güney'in harabeleri altına gömülmüş ortak çocuklar var.

Ben ey değerli amber, Lübnan toprağının yorumladığı büyük düşlerim. Peygamberlerin kokusunun tıttığı yeri arayan... Bir gün bulacağım o yeri. Bavullarımı bağlayacağım. Senin resmini, çocuklarımla resmini taşıyacağım ve parmak uçlarıma dek senin Lübnanlı güzel gözlerine hoş vakitler, mutlu günler dileyerek döneceğim.

SON